

Midtvejsevaluering af 'Forældre sammen – hver for sig'

Et forsøg med konflikthåndtering i Statsforvaltningen

MIDTVEJSEVALUERING AF "FORÆLDRE SAMMEN – HVER FOR SIG". ET FORSØG
MED KONFLIKTHÅNDBLING I STATSFORVALTNINGEN
Afdelingsleder: Anne-Dorthe Hestbæk
Afdelingen for børn og familie

© 2016 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

SFI-notater skal danne grundlag for en faglig diskussion. SFI-notater er foreløbige resultater, og læseren bør derfor være opmærksom på, at de endelige resultater og fortolkninger fra projektet vil kunne afvige fra notatet.

INDHOLD

1	SAMMENFATNING	5
	Forsøg med konflikthåndtering i Statsforvaltningen	5
	Klart kursuskoncept	6
	Tilpasning af de individuelle forløb	7
	Stringent, men også fleksibel implementering	7
	Færre deltagere end forventet	8
	Mange med højt konfliktniveau og komplekse sager	9
	Positivt udbytte af kursus	10
2	INDLEDNING	13
	Notatets teoretiske udgangspunkt	14
	Data og metoder	16
3	KONCEPTET "FORÆLDRE SAMMEN – HVER FOR SIG"	21
	Ministeriets projektbeskrivelse	21
	Center for Familieudviklings konceptbeskrivelse	23
	Konceptet og Statsforvaltningens målgruppe	29
	Opsamling	29
4	IMPLEMENTERINGEN AF INDSATSEN	31

	Officielle mål og organisering af konceptet	31
	Implementering af projektets overordnede målsætning	33
	Medarbejderes oplevelser af barrierer i den praktiske gennemførelse af konceptet	38
	Opsamling	43
5	BESKRIVELSE AF DELTAGERNE	45
	Definition af anvendte kategorier og begreber	45
	Familiernes karaktertræk	48
	Samarbejde og konflikt før mødet med Statsforvaltningen	55
	Relationer mellem forældre og børn	63
	Børns hverdag og trivsel	68
	Opsamling	74
6	BORGERNES TILFREDSHED MED STATSFORVALTNINGENS TILBUD	79
	Beskrivelse af data/respondenter	79
	Tilfredshed med Statsforvaltningens tilbud	79
	Opsamling	84
	LITTERATUR	85

SAMMENFATNING

FORSØG MED KONFLIKTHÅNDTERING I STATSFORVALTNINGEN

Midtvejsevalueringen af ”Forældre sammen – hver for sig” følger implementeringen af et konflikthåndteringsforløb, der som forsøg tilbydes forældre, der for første gang henvender sig til Statsforvaltningens afdelinger i Odense og Aabenraa.

Den overordnede idé med forløbet er at etablere et afgørelsesfrit rum i Statsforvaltningen, hvor forældrene får viden og redskaber, der kan gøre dem i stand til at håndtere deres samarbejdsvanskeligheder selv, så de undgår en juridisk afgørelse i sagen.

Når forældrene henvender sig til Statsforvaltningen ringes de op af en visitator og indkaldes, med mindre sagen kræver en akut afgørelse, til en indledende samtale, hvor deres situation afklares, og hvor de motiveres til at deltage i forsøgsprojektets 12 timer lange kursusforløb sammen med op til otte andre forældrepar. Efter kursusforløbet kan forældrene som udgangspunkt modtage op til to opfølgende samtaler. Hvis forældrene ikke ønsker at deltage i kurset, eller hvis medarbejderne vurderer, at de ikke er egnede til at deltage i kurset, kan de tilbyde dem et individuelt samtaleforløb, hvor det kun er parret selv og en børnesagkyndig medarbejder, der deltager. I de opfølgende samtaler efter kurset og undervejs i det individuelle samtaleforløb kan børnene inddrages for at løse op for forældrenes konflikt eller for at formidle forældrenes aftaler til børnene.

I begge forløb tilbydes forældrene viden og redskaber, de kan bruge til at håndtere deres indbyrdes konflikter og til at støtte deres børn, og hjælp til at omsætte denne viden til deres konkrete situation. Forældre

med problemstillinger, der kræver akut behandling, og forældre, der insisterer på juridisk behandling af deres sag, overføres til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.

Målene med forsøget er at øge forældrenes samarbejdskapacitet, øge deres egen og deres børns trivsel samt mindske antallet af sager, der genoptages eller ender som en retssag. Forsøgsprojektet er støttet af satspuljemidler (2014-forliget), og de overordnede linjer i forsøgsprojektet er tilrettelagt af det daværende Ministerium for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, senere Social- og Indenrigsministeriet og ved udgangen af 2016 Børne- og Socialministeriet. Center for Familieudvikling har stået for den faglige tilrettelæggelse, konceptudvikling og vedligeholdelse af indsatsen, mens SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd står for at evaluere implementeringen og effekterne af indsatsen.

Formålet med denne midtvejsevaluering er at beskrive og vurdere mødet mellem konceptet og Statsforvaltningens organisation og målgruppe. Herunder beskriver og vurderer vi:

- Hvordan Center for Familieudvikling i samarbejde med Statsforvaltningen konkret har udformet forløbets delelementer.
- Hvordan Statsforvaltningens ledere og medarbejdere har gennemført konceptet, og hvordan de oplever at arbejde med konceptet.
- Hvor mange borgere der har deltaget i de enkelte dele af konceptet.
- Hvem der har deltaget i hvad? Og endelig:
- Endelig undersøger vi: hvorvidt de efterfølgende har været tilfreds med det forløb, de har deltaget i.

Evalueringen bygger på kvalitative interviews med medarbejdere, medarbejdernes registreringer af de enkelte borgeres sagsforløb, registreringer af indholdet i de enkelte kursusforløb og spørgeskemadata indhentet blandt forældrene i indsatsafdelingerne samt i to andre afdelinger, der fungerer som kontrolgruppe. Derudover anvender vi diverse skriftligt materiale til at beskrive konceptet og implementeringsprocessen.

KLART KURSUSKONCEPT

Center for Familieudvikling har som beskrevet stået for den faglige tilrettelæggelse, konceptudvikling og vedligeholdelse af indsatsen, hvilket bl.a. indebærer en beskrivelse af indsatsens forskellige dele, uddannelse af Statsforvaltningens medarbejdere, udvikling af undervisningsmateriale til forældrene samt supervision af medarbejderne.

De kvalitative interviews viser at medarbejderne oplever, at forløbets kursusdel er velbeskrevet og godt tilrettelagt, og de oplever, at de inden forsøgsprojektets opstart er blevet godt klædt på til at gennemføre

kurset. Center for Familieudvikling har udviklet PowerPoint-præsentationer, videoklip og eksempler, og de fleste medarbejdere har brugt disse, i hvert fald indtil de selv har udviklet andre eksempler, der fungerer bedre til målgruppen eller er mere i overensstemmelse med deres individuelle stil.

TILPASNING AF DE INDIVIDUELLE FORLØB

Målet har været, at kursusforløbet skulle afprøves på så varierende en målgruppe af forældre som muligt. Målgruppen for de individuelle forløb var derfor i udgangspunktet hovedsageligt forældre, der ikke ønskede at deltage i kurset, eller forældre, der direkte ville forstyrre de andre forældre. Hvem denne målgruppe reelt kom til at bestå af, stod dog ikke helt klart ved forsøgsprojektets start, og derfor var beskrivelsen af, hvad der konkret skulle foregå på de individuelle forløb heller ikke så præcis. I løbet af de første 9 måneder af forsøgsprojektet har Center for Familieudvikling og Statsforvaltningen arbejdet sig hen mod fastere procedurer for de individuelle forløb og en præcisering af, hvilke målgrupper der skal tilbydes forløbet. Dette er udmundet i et tillæg til konceptbeskrivelsen, der beskriver målgruppen for de individuelle forløb som forældre med sociale problemstillinger eller højt konfliktniveau samt forældre, der er i krise eller af praktiske årsager ikke kan deltage i et kursusforløb.

STRINGENT, MEN OGSÅ FLEKSIBEL IMPLEMENTERING

Registreringer af de første 21 kursusforløb viser en stringent implementering af kurset efter Center for Familieudviklings anvisninger. Alle kurser har haft de samme oplæg og samme samtaleøvelser, og langt de fleste har haft en medarbejder pr. tre forældrepar, som Center for Familieudvikling anbefaler. Når medarbejderne har gennemført kurset nogle gange, udvikler en del af dem deres egen stil, og der kan således være forskel på, hvilke konkrete eksempler, forældrene bliver præsenteret for i undervisningen, ligesom der kan være forskel på stemningen og omgangsformen på de enkelte kurser. Det ligger dog i konceptet, at medarbejderne skal personliggøre deres undervisning, og der er derfor ikke tale om en afvigelse fra konceptet.

Statsforvaltningen har udnyttet den fleksibilitet, der ligger i konceptets samtaledel og forsøgt at tilpasse konceptet til forældrenes forskellige behov. Tiden fra første indledende samtale til kursus, tiden fra kursus til de opfølgende samtaler og antallet af samtaler før og efter kurset varierer derfor betragteligt, og den gennemsnitlige tid for gennemførelse af forløbet er længere end oprindelig forventet.

Derudover viser interviewene, at medarbejderne generelt forholder sig positivt til indsatsen og oplever, at det giver mening for forældrene.

I projektets styregruppe blev det besluttet, at Center for Familieudvikling skal varetage metodesupervisionen, der går på medarbejdernes efterlevelse af konceptets metodeanvisninger. Statsforvaltningen skal derudover selv tilbyde medarbejderne sagssupervision, der kan hjælpe dem til at bearbejde eventuelle følelsesmæssige belastninger.

Center for Familieudvikling har gennemført temadage, hvor medarbejderne superviseres i at overholde konceptets metodeanvisninger. Sagssupervisionen kom først i gang, da projektet havde kørt i nogle måneder. Dette er blevet kritiseret af en del medarbejdere, der oplever de konfliktfyldte samtaler med forældrene som følelsesmæssigt belastende. Efter at forsøgsprojektet havde kørt nogle måneder, er der etableret et fast tilbud om sagssupervision i grupper. Enkelte medarbejdere efterspørger dog stadig mulighed for mere individuel bearbejdning af følelsesmæssigt belastende situationer.

FÆRRE DELTAGERE END FORVENTET

Ser vi på det samlede sagsflow, har færre forældre end forventet takket ja til at deltage i kurset og de individuelle forløb. Af den samlede mængde oprettede sager (førstegangshenvendelser) er 31 pct. således visiteret til eller har deltaget i et kursus, mens 12 pct. er visiteret til eller har deltaget i et individuelt forløb. Det skyldes dels, at en højere andel end ventet (20 pct.) allerede i visitationen overføres til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen på grund af forhold, der kræver akut juridisk sagsbehandling (fx samværschikane eller at en forælder er flyttet på krisecenter). Men der er også en del (18 pct.), der vælger at afslutte forløbet efter at have deltaget i en eller to indledende samtaler uden at fortsætte med et kursusforløb eller et individuelt forløb. Derudover ser vi, at ca. 10 pct. overføres til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen efter at have deltaget i en enkelt samtale eller i dele af kursusforløbet eller de individuelle forløb.

Medarbejderne beretter, at det ofte kræver en del overtalelse at overbevise forældrene om, at kurset i forældresamarbejde kan være gavnligt for dem. De oplever, at den ene time, der oprindeligt var afsat til afklaringen af forældrenes situation og motivationsarbejdet, kan være presset, og en del forældre tilbydes derfor også en yderligere samtale, hvis medarbejderne vurderer, at der skal mere forberedelse til, før forældrene kan se ideen i at deltage i kurset.

I spørgeskemaet til forældrene angiver de forældre, der ikke har deltaget, manglende tid og manglende relevans som de primære årsager til, at de ikke har deltaget i kurset. Derudover nævner nogle, at enten de

selv eller den anden forælder ikke ønskede at deltage i kurset, fordi de hellere ville have en juridisk afgørelse af uenigheden.

MANGE MED HØJT KONFLIKTNIVEAU OG KOMPLEKSE SAGER

Den samlede gruppe af forældre med sager i Statsforvaltningen ligner andre forældre, hvad angår socioøkonomiske forhold, men adskiller sig, når det gælder deres nuværende og tidligere familiesituation, idet en tredjedel har levet sammen i mindre end 5 år, og 10 pct. slet ikke har boet sammen. Derudover ser vi, at en stor del først opsøger Statsforvaltningen et godt stykke tid efter, at bruddet har fundet sted, og at ca. halvdelen har fundet nye partnere. For en del af forældrenes vedkommende vil den følelsesmæssige bearbejdning af bruddet derfor ikke opleves relevant, og en del vil ikke kunne bruge deres tidligere forhold til at bygge en ny samarbejdsrelation på. I analysen ser vi en lidt højere andel af forældre med disse karakteristika i gruppen, der vælger at stoppe forløbet efter den indledende samtale.

Mange af forældrene har højt konfliktniveau (43 pct. karakteriseres i den forstand som højkonfliktsager), knap 40 pct. af de opløste par har enten ingen eller kun skriftlig kontakt med hinanden, og en relativt stor andel har sociale problemer i form af misbrug, psykisk sygdom eller erfaringer med fysisk/psykisk vold i parrelationen. En femtedel af forældrene har multiple udfordringer med både et meget højt konfliktniveau og en eller flere af ovennævnte sociale problemer, herunder også erfaringer med vold. Derudover er der ca. en fjerdedel af forældrene, der ikke anerkender hinandens evne eller villighed til at tage vare om deres børns omsorg. Mange af disse forældre med højt konfliktniveau har meget lidt kontakt, og i en del tilfælde er der også meget lidt kontakt mellem samværsforældre og børn. Disse familier er især at finde blandt dem, der er blevet overført til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, og som altså ikke har kunnet rummes eller ikke har ønsket at deltage i forsøgsprojektet.

Ser vi på den del af indsatsgruppe, der har deltaget i/er visiteret til forsøgsprojektets hovedspor, kurset i forældresamarbejde med tilhørende samtaler, er de kendetegnet ved et lidt længere samliv før bruddet, en lidt tidligere kontakt til Statsforvaltningen efter bruddet, mere kontakt med hinanden i hverdagen, og lidt mere motivation og tro på, at forbedring af samarbejdet er mulig. Der er en del forældre med et højt konfliktniveau i kursusgruppen, men deres konflikter rummer i mindre grad end de øvrige grupper sociale problemstillinger såsom misbrug, psykisk sygdom eller vold. Forældrene i kursusgruppen passer således i højere grad end de øvrige grupper i Statsforvaltningen på kursusformatets implicite antagelse om, at forældrene har et længere samliv bag sig, at de står i en ny situation, og at deres konflikter har en relationel karakter. Det til trods

ser vi dog en del forældre med højt konfliktniveau og komplekse sager, der *har* deltaget i kurset.

Gruppen, der har deltaget i/er visiteret til forsøgsprojektets individuelle samtalespor, ligner kursusgruppen, når det gælder tidligere samliv, motivation og tro på forbedring. De er uddannelsesmæssigt en lidt svagere gruppe, er i mindre grad end kursusgruppen afklarede om bruddet og har oftere problemer med misbrug og psykisk sygdom uden dog at have kontakt til en kommunal sagsbehandler. I det store hele svarer denne gruppe til forventningen i den målgruppebeskrivelse, som Center for Familieudvikling har beskrevet i tillægget til konceptbeskrivelsen.

Endelig er der gruppen, der visiteres til forsøgsprojektet, men vælger at stoppe efter en eller i enkelte tilfælde to indledende samtaler. En del af denne gruppe, der altså ikke deltager i kursus eller individuelt forløb har et relativt lavt konfliktniveau og lettere sager, idet de i mindre grad end de andre grupper angiver problemer med fx misbrug eller psykisk sygdom. Her kan man forestille sig, at en enkelt samtale har været tilstrækkelig til at få samarbejdet til at køre bedre. Der er dog også en anden del af de der afslutter deres forløb efter den indledende samtale, der ser ud til at have behov for at forbedre deres samarbejde eller modtage anden form for hjælp, idet 15 pct. af gruppen angiver at der ikke er kontakt mellem samværsforælder og barn og 50 pct. af gruppen angiver enten et højt konfliktniveau, eller sociale problemstillinger som misbrug eller psykisk sygdom i sagen. Det er derfor vigtigt også at være opmærksom på forældre, der ikke ønsker at deltage i konflikthåndteringsforløbet og overveje, om konceptet vil kunne tilpasses, så gruppens behov opfyldes eller om de skal tilbydes andre indsatser for at tilgodese deres behov.

POSITIVT UDBYTTE AF KURSUS

De foreløbige resultater af den anden runde af spørgeskemaundersøgelsen, som forældrene har besvaret efter deres deltagelse, viser, at forældrene generelt er meget tilfredse med Statsforvaltningens tilbud. Derudover ser vi, at forældre, der har deltaget i kurset (dvs. en del af indsatsgruppen), i højere grad end kontrolgruppen oplever, at deres konkrete forløb i Statsforvaltningen har givet dem en bedre forståelse for deres børns reaktioner og behov, og at de oplever sig bedre rustede til at støtte deres børn. Forældre, der har deltaget i et kursusforløb, angiver derudover også i højere grad end kontrolgruppen, at forløbet har medvirket til et bedre samarbejde.

I forhold til det generelle samarbejde og evne til at hjælpe børnene er der altså foreløbigt positive resultater af forsøgsprojektet for den andel, der altså deltager i kurset. Undersøgelsen vidner dog også om, at en del forældre i indsatsgruppen har forventet sig noget andet, da de

henvendte sig til Statsforvaltningen, idet en mindre del af kursusgruppen end kontrolgruppen oplever, at indsatsen har været relevant for den situation, de stod i og at ca. halvdelen af både indsats- og kontrolgruppe ikke oplever, at de har fået løst det konkrete problem, de oprindeligt henvendte sig til Statsforvaltningen for at få hjælp til.

INDLEDNING

Fra 1. januar 2016 er forældre, der har opsøgt Statsforvaltningens afdelinger i Region Syddanmark, Aabenraa og Odense, blevet tilbudt at deltage i konflikthåndteringsforløbet ”Forældre sammen – hver for sig”. Det er et kursus- og samtaleforløb, der tilbydes forældre, der henvender sig til Statsforvaltningen omkring en uenighed om samvær, bopæl eller forældremyndighed. Målet med forsøgsprojektet er at forbedre forældrenes samarbejde og øge deres forståelse for deres børns behov og reaktioner i skilsmisssituationen, således at skilte forældre selv bliver i stand til at løse deres konflikter uden Statsforvaltningens hjælp. Håbet er, at et forbedret forældresamarbejde vil gavne både børns og forældres trivsel, og at man derudover vil se, at færre genoptager deres sag i Statsforvaltningen, og at færre sager overføres til domstolene. Projektet er forebyggende i sit sigte og er derfor i udgangspunktet henvendt til forældre, der ikke tidligere har fået en sag behandlet i Statsforvaltningen.

Det danske statsforvaltningssystem bevæger sig generelt hen mod mere samarbejdsorienterede og mindre juridiske løsningsmodeller på konflikter mellem forældre. Med mindre der er tale om tunge sociale problemer, vold eller et meget højt konfliktniveau indkaldes forældre, der opsøger Statsforvaltningen, således som udgangspunkt til et samarbejds møde med en børnesagkyndig eller en jurist, der forsøger at få forældrene til selv at mødes om en fælles aftale. Først hvis dette ikke lykkes tilbydes forældrene en egentlig juridisk løsning af konflikten. I rene samværsager er Statsforvaltningen den myndighed, der træffer afgørelsen, mens bopæls- eller forældremyndighedssager overføres til domstolene.

Forsøgsprojektet er designet af Center for Familieudvikling i samarbejde med Social- og Indenrigsministeriet og Statsforvaltningen. Som udgangspunkt udløber forsøgsprojektet i december 2018. SFI – Det

Nationale Forskningscenter for Velfærd evaluerer implementeringen af konceptet samt effekten af indsatsen for forældresamarbejde, trivsel og systembelastning.

NOTATETS TEORETISKE UDGANGSPUNKT

Dette notat udgør den første del af evalueringen og fokuserer hovedsageligt på implementeringsprocessen. Det teoretiske udgangspunkt for implementeringsanalysen er to teoretiske implementeringstraditioner, dels den politologiske implementeringslitteratur, der sonder mellem to perspektiver af implementering *top-down* og *bottom-up*, dels en nyere tradition – den såkaldte *implementation science*-litteratur, der tager afsæt i den eksperimentelle effektforskning.

Den politologiske implementeringstradition ser dels på beslutninger truffet i organisationer med politisk ledelse, dels trækker den på en forståelsesramme, der ser adfærdsmekanismer som et resultat af magt samt på potentielle kampe mellem organisatoriske og individuelle interesser (Nielsen, 2014: s. 306). Inden for *implementation science*-litteraturen undersøges programimplementering af fx terapeutiske eller pædagogiske evidensbaserede koncepter ofte, og der lægges særlig vægt på vigtigheden af at kunne styre implementeringsprocessen på tæt hold gennem guidelines og tjeklister (Nielsen, 2014: s. 308). Netop sidstnævnte vil mange politologiske implementeringsforskere kritisere for at være en naiv instrumentalistisk tilgang til implementering, da det strider mod viden om, at implementeringsprocessen er påvirket af et komplekst samspil af flere faktorer (ibid.). Dette erkender *implementation science*-traditionen også (Fixen m.fl., 2005), og grundlæggende er det de samme faktorer, som begge traditioner vurderer, har betydning for implementeringsprocessen (Nielsen, 2014: s. 308). Traditionerne skal derfor ikke ses som konkurrerende, men derimod komplementære i forhold til at analysere implementeringen af konceptet ”Forældre sammen – hver for sig”.

TOP-DOWN- OG BOTTOM-UP-PERSPEKTIVET

Både inden for den danske og internationale implementeringsforskning har det været diskuteret, hvorvidt implementeringen bedst kunne undersøges fra et *top-down*- eller et *bottom-up*-perspektiv. De to perspektiver opstiller imidlertid ikke konkurrerende teorier som forklaring på implementering, men lægger fokus på forskellige spørgsmål og kan dermed også betragtes som komplementære (Nielsen, 2014; Winter & Nielsen, 2008).

Top-down-perspektivet tager udgangspunkt i de officielle politiske målsætninger som evalueringsstandard for, om kravene og målene er blevet implementeret efter hensigten. Der fokuseres på, hvordan implementeringen bedst kan styres fra centralt hold. De centrale aktører er derfor

dem, der formulerer det politiske tiltag og styrer implementeringen, hvorimod frontlinjemedarbejderne primært betragtes som nogle, hvis adfærd skal styres (Nielsen, 2014: s. 299-300; Mazmanian & Sabatier, 1981).

Bottom-up-perspektivet tager derimod udgangspunkt i frontlinjemedarbejderne som de primære aktører i implementeringen af politikken. Disse medarbejdere har afgørende betydning for, hvordan politikken implementeres i praksis, da det er dem, der implementerer politikken ”på gulvet”. Dette perspektiv søger også i højere grad at beskrive, hvilke faktorer, der har skabt udfordringer i forhold til de beskrevne målsætninger med udgangspunkt i frontmedarbejdernes oplevelser (Nielsen, 2014: s. 302).

IMPLEMENTERINGSGRAD: FIDELITET

Inden for *implementation science*-traditionen er der fokus på løbende at observere og måle, hvor tro programmets praksis er undervejs og efter implementeringen. Et centralt begreb til at vurdere dette er implementeringsgraden, også kaldet *fidelitet*. Fidelitet defineres som overensstemmelsen mellem det program eller den praksis, der er implementeret, og det program, der er beskrevet af dem, der har udviklet programmet (Fixen m.fl., 2005).

Dette teoretiske udgangspunkt danner rammen for vores analysestrategi og er brugt som inspiration til at kategorisere væsentlige temaer til at analysere implementeringen af indsatsen i Statsforvaltningen.

- I kapitel 3 beskrives ministeriets udbud, og hvordan konceptet er designet af Center for Familieudvikling. Herunder diskuteres det, hvordan konceptet passer til Statsforvaltningens målgruppe.
- I kapitel 4 beskrives indsatsens officielle mål, samt hvordan indsatsen er organiseret for på den baggrund at vurdere, hvorvidt implementeringen lever op til disse mål og krav (*top-down*). Efterfølgende ser vi nærmere på, hvilke barrierer og udfordringer projektets børnesagkyndige og projektleder oplever i forbindelse med implementeringen, samt i hvilken grad de implementerer konceptet efter dets forskrifter (*fidelitet*).
- Kapitel 5 beskriver deltagerne i indsatsen. Denne analyse af projektets deltagere er et væsentligt element til at vurdere, om indsatsen inkluderer den forventede målgruppe. Vi beskriver andelen af borgere, der har benyttet de forskellige tilbud, samt hvad der kendetegner de enkelte borgere.
- Det sidste kapitel – kapitel 6 – er ikke direkte relevant i implementeringssammenhæng, men kan bidrage til at forstå, om indsatsen er meningsfuld for dets slutbrugere, borgerne. Vi undersøger forældrenes tilfredshed med den indsats i Statsforvaltningen, de har modtaget.

I sammenfatningen diskuterer vi på baggrund af de foreløbige resultater af undersøgelsen, i hvor høj grad Statsforvaltningens medarbejdere og ledere har implementeret konceptet, som det var tænkt, og i hvor høj grad konceptet har passet til Statsforvaltningens målgrupper.

DATA OG METODER

Undersøgelsen bygger på kvalitative interviews med medarbejdere i Statsforvaltningen, diverse skriftligt materiale (undervisningsmateriale, statusnotater samt mødereferater), registreringer af medarbejdernes efterlevelse af konceptet (fidelitetsmålinger), en spørgeskemaundersøgelse i foreløbigt to runder indsamlet blandt forældre samt registreringer af borgernes forløb i Statsforvaltningen foretaget af medarbejderne.

KVALITATIVE INTERVIEWS MED MEDARBEJDERE

Formålet med den kvalitative dataindsamling har primært været at indsamle viden om, hvordan medarbejderne implementerer ”Forældre sammen – hver for sig”. Vi har interviewet medarbejderne i to runder. Først relativt kort efter at indsatsen gik gang samt igen ca. 9 måneder efter de første interviews.

I februar 2016 blev der foretaget 13 semi-strukturerede interviews med projektets medarbejdere (børnesagkyndige og jurister) og projektleder. Hvert interview varede ca. 60 minutter. Formålet med disse interviews har været at få en forståelse af deres oplevelser af uddannelsesforløbet, hvordan de bruger deres egen faglighed i arbejdet, hvordan de arbejder med indsatsen, samt hvilke udfordringer, de oplever i deres daglige arbejde med at implementere indsatsen. I november 2016 telefoninterviewede vi igen 4 af projektets børnesagkyndige, 2 fra hver afdeling. Hvert interview varede ca. 30-45 minutter. Formålet med disse interviews var at få viden om, hvordan implementeringen af indsatsen fortsat forløber, samt om der er sket ændringer i måden, de arbejder med indsatsen på. Interviewene er efterfølgende blevet kondenseret, således at vi på tværs af interviewpersonerne har identificeret væsentlige fællestræk, der beskriver, hvordan de implementerer indsatsen, samt hvilke udfordringer, de oplever i deres arbejde

Foruden interviews har vi indhentet viden om indsatsen ved at deltage i møder, hvor medarbejderne har præsenteret og diskuteret konceptet, og vi har været med til en temadag i én af afdelingerne, hvor udviklingen af de individuelle forløb blev diskuteret.

SKRIFTLIGT MATERIALE

Det skriftlige materiale består af Social- og Indenrigsministeriets udbudsmateriale, Center for Familieudviklings konceptbeskrivelser samt

kursus- og undervisningsmateriale, mødereferater fra Styregruppemøder samt Statsforvaltningens statusnotater. Det skriftlige materiale bruges til at beskrive konceptet og til at beskrive implementeringen af konceptet.

FIDELITETSMÅLINGER

Medarbejderne er efter kursusforløb i perioden fra januar til juli 2016 blevet bedt om at registrere, i hvor høj grad de efterlever Center for Familieudviklings konceptbeskrivelses krav om antallet af medarbejdere på kurset, antallet af deltagere på kurset samt gennemførelse af oplæg og samtaleøvelser. Der er gennemført 13 registreringer af kursusforløb i Odense og 9 i Aabenraa.

SPØRGESKEMADATA OG SAGSREGISTERDATA

Den kvantitative spørgeskema- og registerdataindsamling bruges til at beskrive Statsforvaltningens borgere, vise hvilke tilbud forskellige målgrupper har modtaget og i sidste ende afgøre, hvilken effekt deltagelse i det ene eller andet tilbud har haft for forældrenes samarbejde, for deres børns og forældrenes egen trivsel samt for sagernes udvikling i Statsforvaltningen.

Deltagerne i spørgeskemaundersøgelsen er alle forældre, der henvender sig for første gang til Statsforvaltningen med en sag om samvær, børns bopæl eller forældremyndighed i Odense, Aabenraa, Aalborg og Ringsted. Borgere, der får deres sag behandlet i Odense og Aabenraa, behandles som udgangspunkt som indsatsgruppe, der har mulighed for at deltage i ”Forældre sammen – hver for sig”, mens borgere, der får deres sag behandlet i Aalborg og Ringsted fungerer som kontrolgruppe. De borgere, der får deres sag behandlet i Odense og Aabenraa, men som ikke deltager i ”Forældre sammen – hver for sig”, deltager også i undersøgelsen for at sikre størst mulig lighed mellem indsatsgruppen og kontrolgruppen.

Dataindsamlingen består af tre dataindsamlingsrunder. Borgerne får, når deres sag første gang oprettes i Statsforvaltningen, et spørgeskema sammen med deres mødeindkaldelse i deres e-Boks. De bliver opfordret til at besvare dette skema, inden de møder op i Statsforvaltningen, men får også mulighed for at besvare skemaet i Statsforvaltningens venteværelse, inden den indledende samtale går i gang.

Undervejs i udfyldelsen af skemaet bliver forældrene bedt om at angive deres eget samt deres børns CPR-numre. Forældrenes CPR-numre bruges til at linke deres spørgeskema til deres registrerede sagsforløb i Statsforvaltningen og dermed til den anden forælder samt til de øvrige runder af spørgeskemaundersøgelsen. Børnenes CPR-nummer bruges til at udvælge et ’undersøgelsesbarn’, som begge forældre svarer på spørgsmål om, og som vi derefter følger gennem de tre spørgeskema-runder. Hvis forældrene har flere fælles børn er undersøgelsesbarnet det

barn, hvis fire sidste cifre i CPR-nummeret er højest. På den måde sikres en jævn aldersfordeling af undersøgelsesbørnene.

Den første spørgeskemarunde er påbegyndt i januar 2016 og forventes at blive afsluttet i marts 2017. Indtil den 30. september 2016 havde 1.281 fuldført besvarelsen af skemaet, heraf 949 i indsatsgruppen og 299 i kontrolgruppen. Den samlede svarprocent blandt alle forældre, der har fået oprettet en sag i Statsforvaltningen, er 40 pct. Svarprocenten varierer i forhold til, hvad forældrene har deltaget i. Blandt forældre, der er visiteret til eller har deltaget i et kursusforløb, er svarprocenten 66 pct., hvorimod den kun er 21 pct. blandt forældre, der er overført til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen. Det skyldes blandt andet, at forældre, der overføres direkte til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, i visse tilfælde ikke har fået brevet med linket til undersøgelsen, fordi proceduren omkring mødeindkaldelsen har været en anden, og at disse forældre ikke mødes af medarbejdere med kendskab til undersøgelsen.

Sidst i første spørgeskema bliver borgerne bedt om at skrive deres e-mailadresse, hvis de fortsat vil deltage i undersøgelsen. Når de har deltaget i hele eller en del af forløbet i Statsforvaltningen, efter 3-5 måneder, modtager de, der har anført deres e-mailadresse i første spørgeskema, endnu et spørgeskema. I dette spørgeskema indhenter vi viden om de tilbud, borgerne har deltaget i, deres tilfredshed med deltagelsen og hvad der umiddelbart er kommet ud af at være med. Derudover indhenter vi på ny oplysninger om deres samarbejde samt deres børns og deres egen trivsel. Hvis forældrene ikke besvarer skemaet, modtager de to rykkere og derefter et telefonopkald. I udfærdigelsen af denne implementeringsrapport indgår 325 besvarelser af anden runde af spørgeskemaundersøgelsen, (81 i kontrolafdelingerne og 267 i indsatsafdelingerne).

Det tredje skema udsendes til forældrene et år efter, at de i første omgang henvendte sig til Statsforvaltningen. Dette skema samler op på deres forløb i Statsforvaltningen og måler igen deres forældresamarbejde samt deres børns og egen trivsel. Spørgeskemaet udsendes første gang 31. januar 2017 til alle, der besvarede skema 1 i januar 2016.

SAGSREGISTERDATA

Spørgeskemadataene kobles med sagsregisterdata fra Statsforvaltningen fra sager oprettet mellem 1. januar og 31. september 2016. I alt har vi sagsregisterdata på 1.659 sager, svarende til 3.318 forældre. 1.151 af disse sager er oprettet i indsatsafdelingerne Aabenraa og Odense, mens de øvrige 508 sager er oprettet i kontrolafdelingerne Ringsted og Aalborg. Sagsregisterdataene giver os mulighed for at undersøge, hvordan sager typisk udvikler sig afhængig af baggrundsfaktorer hentet fra spørgeskemadataet og de tilbud, borgerne i første omgang er blevet tilbudt i Statsforvaltningen. Derudover giver koblingen af register- og spørgeskemadata os mulighed for at teste validiteten af spørgeskemadataene,

fordi vi får oplysninger om sagsforskelle på de, der besvarer, og de, der ikke besvarer spørgeskemaerne.

Sagsregisterdataet giver os primært viden om, hvilke møder og forløb, forældrene er visiteret til og har deltaget i, hvilke afgørelser der er truffet i sagen samt længden af sagsforløbene. I dette dokument bruges sagsregisterdataet til at opdele forældrene i forhold til de indsatser, de har deltaget i og dermed vise karakteristika ved forældre, der har deltaget i forskellige typer af indsatser.

KONCEPTET "FORÆLDRE SAMMEN – HVER FOR SIG"

I 2014 indgik den daværende regering bestående af Socialdemokraterne og Det Radikale Venstre en aftale med SF, Venstre, Det Konservative Folkeparti, Dansk Folkeparti og Liberal Alliance om udmøntning af satspuljemidlerne for 2015-2018 på det sociale område. Aftalen øremærkede 48,8 mio. kroner til projektet "Konflikthåndtering som forebyggelse – Når forældre skilles", et forslag stillet af det daværende Ministerium for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold til implementering i landets statsforvaltningsafdelinger. Det overordnede formål er ifølge satspuljeaftalen *"at begrænse belastningen af børn i en skilsmisse/samlivsophævelse ved gennem egentlig intervention (terapeutisk indgriben) at styrke forældrenes evne til samarbejde og konflikthåndtering efter et samlivsbrud"* (Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, 2014). Projektet blev sendt i udbud i foråret 2015. I det følgende beskrives udbudsmaterialet, og hvordan det efterfølgende blev formet til et koncept af Center for Familieudvikling med input fra projektets styregruppe.

MINISTERIETS PROJEKTBEKRIVELSE

Det daværende ministerium for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold sendte i foråret 2015 den faglige tilrettelæggelse, udvikling, vedligeholdelse (supervision) og løbende evaluering af forsøgsprojektet med konflikthåndtering i Statsforvaltningen i udbud. Udbudsmaterialet lød i overordnede træk på:

- At skabe et forebyggelses- og konflikthåndteringsrum i to af Statsforvaltningens afdelinger, der udspiller sig i egne fysiske rammer.

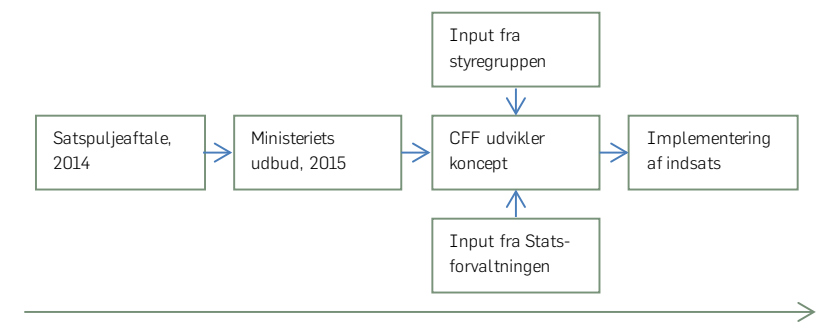
Forældrene skal mødes i et omsorgs- og vidensrum, der er adskilt fra det afgørende/besluttende myndighedsrum.

- At tilbyde forældre, der første gang henvender sig til Statsforvaltningen, en indledende samtale af minimum 1 times varighed. Formålet med samtalen er at anerkende forældrenes krise, få afdækket konflikten samt motivere forældrene til at deltage i et efterfølgende kursusforløb. Efter den indledende samtale tilbydes forældrene yderligere 2 timers samtale, enten i forlængelse af den indledende samtale eller efter kursusforløbet. Samtalerne er ikke øremærket forældrene, børnene kan også inddrages. Formen for børneinddragelse afhænger af den konkrete situation.
- Langt størstedelen af forældrene skal tilbydes et kursusforløb af ca. 12 timers varighed. Kursusforløbet skal give forældrene viden om reaktioner hos børn og voksne i en brudsituation og redskaber til at konstruktivt samarbejde og kommunikation.
- Forældre, der ikke vurderes egnet til at deltage i kursusforløb, skal tilbydes et individuelt samtaleforløb af ca. 6 timers varighed. Det vil typisk være forældre med meget højt konfliktniveau eller særlige omstændigheder. Det skønnes, at et fåtal af forældrene vil blive tilbudt et individuelt forløb.
- Gennemførelse af samtaleforløb og kurser skal varetages af børnesagkyndige medarbejdere, dvs. psykologer og socialrådgivere med forskelligartede efteruddannelsesforløb som bl.a. konfliktmæglere og familierapeuter.
- Den faglige tilrettelæggelse, udvikling og vedligeholdelse (uddannelse, supervision og evaluering) foretages af en privat leverandør. Leverandøren skal sikre, at projektet er fuldt operationelt 1. januar 2016.

Center for Familieudvikling (CFF) vandt i foråret 2015 udbuddet af den faglige tilrettelæggelse, konceptudviklingen og vedligeholdelsen i samarbejde med SFI, der står for evalueringsdelen. Sammen med Social- og Indenrigsministeriet har CFF besluttet at navngive konceptet ”Forældre sammen – hver for sig”. Projektet er udmøntet som en statslig opgavevaretagelse, hvor rådgivningen gennemføres af en selvstændig enhed i Statsforvaltningens organisation. En styregruppe bestående af repræsentanter fra Socialministeriet, Statsforvaltningen, CFF samt SFI varetager den overordnede ledelse af projektet og har særlig fokus på evaluering af og opfølgning på projektet (Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale forhold, 2015).

FIGUR 3.1

Processen fra satspuljeaftale til implementering af indsatsen.

Som figur 3.1 illustrerer, har udviklingen af konceptet foregået i dialog med styregruppen samt Statsforvaltningen. De har løbende diskuteret indsatsen, målgruppe og målsætninger, både før og efter at projektet trådte i kraft for borgerne den 1. januar 2016. Statsforvaltningen har i forbindelse med deres interne budgetlægning omsat udbuddets målsætning om, at *langt størstedelen* af forældrene skal tilbydes et kursusforløb, til at ca. 80 pct. af deltagerne i den indledende samtale skal tilbydes denne del af indsatsen. Denne målsætning står også nævnt i CFF's konceptbeskrivelse, der har haft til opgave at udvikle et kursuskoncept, der passer til den brede målgruppe af borgere, der opsøger Statsforvaltningen.

CENTER FOR FAMILIEUDVIKLINGS KONCEPTBESKRIVELSE

Med udgangspunkt i projektets overordnede rammer, som beskrevet ovenfor, har Center for Familieudvikling (CFF) designet konceptet "Forældre sammen – hver for sig" og tilpasset konceptet til Statsforvaltningen i samspil med Statsforvaltningens to projektafdelinger, den øverste ledelse i Statsforvaltningen samt styregruppen. CFF har således stået for at udvikle det overordnede koncept og omsætte dette i undervisningsmateriale og et 8-dages kursus målrettet Statsforvaltningens medarbejdere samt kursusmateriale til forældrene. Konceptet er en videreudvikling af de såkaldte Kurser i Fælles Forældreansvar (KIFF-kurser), som Center for Familieudvikling udbyder, og som igen er inspireret af det norske kursustilbud "Fortsatt foreldre" og af lignende indsatser fra USA (CFF, 2015).

Det teoretiske udgangspunkt for udviklingen af kursus- og samtaledelen er en række psykologiske teorier om krise- og mestringsteori i forhold til børn og voksne, tilknytningsteori og mentalisering samt systemisk teori og en relationel forståelse af konflikter. En grundlæggende antagelse er, at de fleste konflikter er relationelle uenigheder mellem lige-

værdige personer. Skilte forældre i konflikt forventes derfor at kunne forbedre deres samarbejde, hvis de får ro til at bearbejde deres egen reaktion på bruddet, hvis de opnår en forståelse for deres egne og ekspartnerens reaktionsmønstre, hvis de får nogle redskaber til at håndtere samarbejdet, samt hvis de får større indblik i, hvordan deres børn reagerer på skilsmissem og den nye hverdag. Med udgangspunkt i disse teorier har CFF formuleret en række metodiske tilgange, som projektets børnesagkyndige skal tage udgangspunkt i.

KONCEPTETS OVERORDNEDE METODISKE TILGANGE

I samtaledelen (både indledende samtale, supplerende samtaler samt det individuelle samtaleforløb) med forældrene opfordres de børnesagkyndige til at bruge forskellige metodiske tilgange. Konceptbeskrivelsen fremhæver særligt fire tilgange:

- **Arbejde børnefokuseret.** Bringe barnets stemme ind i samtalen med forældrene uden barnets fysiske tilstedeværelse.
- **Inddrage viden og råd.** Bruge viden til at skabe en terapeutisk forandring.
- **Fokusere på det relationelle.** Forældrenes uenighed skal ses i en relationel forståelsesramme. Få forældrene til at bevæge sig væk fra ”den anden er problemet” til et fælles ansvar for problemløsningen.
- **Fokusere på håb, ressourcer og ønsker.** Motivere og støtte forældre til at tage samarbejdsrelationen til sig om en fælles opgave i fremtiden.

I konceptbeskrivelsen giver CFF specifikke eksempler på, hvordan projektets børnesagkyndige kan bringe det i spil under samtalerne.

VISITATION TIL PROJEKTET: DEN INDLEDENDE SAMTALE

Forældre, der for første gang henvender sig til Statsforvaltninger i et af de to forsøgskontorer, henvises til en indledende samtale med en af projektets børnesagkyndige. Formålet med den indledende samtale er, at: 1) afdække forældrenes situation, set fra begge forældres synspunkt, 2) vurdere forældrenes mulighed for at indgå i og få udbytte af kursusforløbet og 3) motivere forældrene til at deltage i projektet.

I den endelige konceptbeskrivelse nævnes enkelte tilfælde, hvor det ikke er hensigtsmæssigt, at familierne inkluderes i forsøgsprojektet – bl.a. ved akutte problemstillinger, svære sociale problemer, psykisk sygdom eller svære misbrugsproblemer (CFF, 2015: s. 3, 11). Ud over de tunge sociale sager, som CFF ikke vurderer egnede til at deltage i forsøgsprojektet, er der en forventning om et mindre antal sager, hvor forældrene ikke vil ønske at deltage. Hvis sagen kræver en akut afgørelse, hvis en af forældrene ikke møder op til første møde i sagen, eller hvis

forældrene ikke ønsker at deltage i forsøgsprojektet, vil sagen derfor blive overført til juridisk sagsbehandling i Statsforvaltningens øvrige afdelinger eller eventuelt blive afsluttet efter den indledende samtale (CFF, 2015: s. 127). Der sættes dog ikke tal på, hvor mange forældre der enten skønnes uegnede til eller vil afvise at deltage i indsatsen, men generelt fremgår det af mødereferater og Statsforvaltningens notater, at målet er at inkludere så mange som muligt for at afprøve konceptet på så bred en målgruppe som muligt (Statsforvaltningen, 2015).

CFF giver ikke en detaljeret guide til den indledende samtale, da de børnesagkyndige skal tage udgangspunkt i den individuelle sag. De beskriver i stedet fire overordnede faser, som forældre skal igennem på den indledende samtale:

- **Rammesætning:** Forældrene bydes velkommen, mødets indhold præsenteres, og der sættes tydelige rammer for samtaleforløbet.
- **Afdækning:** Forældrene fortæller om baggrunden for henvendelsen, hvad der har forhindret dem i selv at finde en løsning, og hvad de ønsker at opnå. Børnenes perspektiv bringes i fokus.
- **Information:** Projektets kursustilbud præsenteres, og forældrene støttes i at afklare eventuelle spørgsmål.
- **Engagement:** Hvis det vurderes, at forældrene kan deltage på et kursus, indledes en samtale med forældrene om, hvilke håb, de har for forløbet. Til slut afleveres materiale om kurset.

I undervisningsmaterialet beskriver CFF hvert af ovenstående punkter i dybden og kommer med ideer til spørgsmål og formuleringer omkring projektet til de børnesagkyndige.

TILBUD A: KURSUS OG OPFØLGENDE SAMTALER

Kurset ”Forældre sammen – hver for sig” er et pædagogisk kursusforløb, der tilbydes langt størstedelen af de borgere, der henvender sig til Statsforvaltningen i de to indsatsafdelinger. Formålet med kurset er at give forældre inspiration, viden og værktøjer til at skabe et godt forældresamarbejde omkring deres børn efter en skilsmisse. Der er ikke tale om rådgivning eller gruppeterapi, men derimod et kursus, der gennem oplæg og øvelser forsøger at give forældrene viden og redskaber, de kan bruge til at forbedre deres samarbejde. Projektets børnesagkyndige fungerer således både som undervisere og vejledere under kurset, de skifter mellem at holde oplæg og vejlede forældre gennem refleksions – og samtaleøvelser. Hver kursusgang skal kunne rumme op til 12 forældrepar. I tabel 3.1 er programmet for kursusforløbet skitseret.

TABEL 3.1

Kursusforløbets indhold.

Kursusgang 1	Kursusgang 2	Kursusgang 3
Velkomst og introduktion til kurset	Velkomst og introduktion	Velkomst og introduktion
Introoplæg		At møde børns behov
Præsentation af undervisere og deltagere		Oplæg fra undervisere
	Børns reaktioner	Refleksionsøvelse
Den vigtige kommunikation	Oplæg fra undervisere	Samtaleøvelse
Oplæg fra undervisere	Samtaleøvelse	At finde gode løsninger for børn
Samtaleøvelse		Oplæg fra undervisere
Skilsmissen som en livsforandring	Vores forældresamarbejde	Refleksionsøvelse
Oplæg fra undervisere	Kort intro fra undervisere	Hvordan kommer vi godt videre?
Refleksionsøvelse	Refleksionsøvelse	Lang samtaleøvelse
Samarbejdsformer efter skilsmisse	Samtaleøvelse	
Oplæg fra undervisere	Når kommunikationen er svær	Afrunding af kurset
Samtaleøvelse	Oplæg fra undervisere	
Afrunding og præsentation af hjemmeopgaver	Refleksionsøvelse	
	Afrunding og præsentation af hjemmeopgaver	

Kilde: CFF, 2015.

I løbet af de tre kursusgange kommer forældrene gennem forskellige temaer. CFF har udviklet PowerPoint-præsentationer og små filmklip, som projektets børnesagkyndige kan anvende i præsentationen for forældrene. CFF lægger også op til, at de børnesagkyndige finder deres egen stil og egen måde at videreformidle konceptets centrale temaer og pointer på. Det er tilladt at lave mindre justeringer, så længe de stemmer overens med kursets tilgang og indhold. Forældrene får på første kursusgang udleveret et kursushæfte, der indeholder viden fra kursus, plads til at tage noter samt øvelsesopgaver. Efter hver kursusgang får forældrene stillet en hjemmeopgave.

OPFØLGENDE SAMTALER

Efter kurset tilbydes forældrene supplerende samtaler. Tidsrammen er 2 timer, hvilket enten giver mulighed for en lang session eller to korte. De supplerede samtaler skal bidrage med at skabe de bedst mulige rammer og vilkår for, at der finder en forandring sted i forældrenes samarbejde i tilfælde af, at det ikke allerede er sket på kurset. Formålet er således at hjælpe forældrene til at håndtere deres fælles forældresamarbejde i praksis.

I konceptbeskrivelsen bliver der lagt op til fleksibilitet i forhold til placeringen af samtalerne. Hvis projektets børnesagkyndige vurderer, at der er behov for én eller flere samtaler inden kurset, for at man sammen med forældrene kan arbejde yderligere med motivation og afdækning af behov, kan timerne flyttes fra de supplerende samtaler efter kur-

sus. Generelt lægges der vægt på fleksibilitet i de supplerede samtaler. De børnesagkyndige skal møde forældrene, hvor de er. Forældrene vil være på forskellige stadier, når projektets børnesagkyndige møder dem i samtalerne. I samspil med forældrene skal de børnesagkyndige vurdere, hvad der vil være den rette hjælp for det videre forløb. Det forventes derfor, at de børnesagkyndige trækker på deres egen faglighed og deres terapeutiske erfaring og møder forældrene på deres aktuelle ståsted. Samtalerne er også tiltænkt som en kursusopfølgning, eftersom den første supplerende samtale typisk vil finde sted 1-2 uger efter sidste kursusgang. Forældrenes oplevelser på kurset bruges som afsæt for den videre samtale.

TILBUD B: INDIVIDUELT FORLØB

Sammenlignet med kursusforløbet er konceptbeskrivelsen af det individuelle forløb meget begrænset. CFF har efterfølgende – imens projektet kørte – udviklet et tillæg til konceptet om de individuelle samtaleforløb i tæt samarbejde med projektets projektleder og børnesagkyndige. Disse retningslinjer trådte i kraft 1. oktober 2016. Det ekstra tillæg er et resultat af øget behov for fælles retningslinjer for dette tilbud, både i forhold til hvad der karakteriserer målgruppen, samt hvordan konceptet kan tilpasses den enkelte families ressourcer og problemstillinger (CFF, 2016).

OPRINDELIG KONCEPTBESKRIVELSE

Det individuelle forløb er som udgangspunkt tiltænkt forældre, der enten ikke vurderes egnede til at deltage i kursusløbet, eller til dem, der ikke ønsker et kursusforløb. Målgruppen forventes i den oprindelige konceptbeskrivelse at være forældre, der pga. fx sproglige, helbredsmæssige eller intellektuelle barrierer enten ikke kan profitere af kursusformen, *eller* som kan komme til at virke forstyrrende for de øvrige deltagere. I konceptbeskrivelsen opstilles der ikke klare kriterier for, hvornår et forældrepar skal visiteres til et individuelt forløb, der lægges derimod op til, at det må bero på en *'konkret faglig vurdering'*. Samtaleforløbet skal tilpasses det enkelte forældrepar ud fra en helhedsvurdering af deres situation og skal bestå af udvalgte elementer fra kursusforløbet. Det individuelle forløb består som udgangspunkt af fire sessioner af halvanden times varighed.

TILLÆG TIL DE INDIVIDUELLE SAMTALEFORLØB

I tillægget til det individuelle samtaleforløb har CFF i samarbejde med projektets børnesagkyndige identificeret fire sagstyper, der er *potentielle* målgrupper for dette tilbud:

- Forældrepar med sociale problemstillinger
- Forældrepar med et højt/fastlåst konfliktniveau
- De kriseprægede forældrepar
- Forældrepar, som deltager i et individuelt forløb af praktiske årsager.

Projektets børnesagkyndige skal vurdere familiens udfordringer og ressourcer og på den baggrund kategorisere forældrene i forhold til sagstype. I tillægget er der for hver sagstype beskrevet, hvad der karakteriserer målgruppen, hvad der er succeskriterierne, samt hvordan de børnesagkyndige metodisk kan arbejde med denne målgruppe. For alle målgrupper skal samtalerne, som tidligere beskrevet, 1) inddrage viden og råd, 2) arbejde børnefokuseret, 3) have fokus på det relationelle samt 4) have fokus på håb, ønsker og ressourcer. I tillægget er der yderligere tilføjet metodemæssige overvejelser om hver sagstypes tilknytningsmønstre og mentaliseringskapacitet, og der gives råd til, hvordan de børnesagkyndige skal forholde sig til netop denne gruppe.

Målsætningen for de forældre, der deltager på det individuelle samtaleforløb, er det samme som for de forældre, der deltager i kursus og supplerende samtaler. Også i de individuelle forløb er oplægget, at forældrene arbejder med hjemmeopgaver mellem de enkelte samtaler. Der lægges også op til fleksibilitet i forhold til disponeringen af timer. Både i forhold til forældrepar med sociale problemstillinger, højt konfliktniveau eller krisepregede forældrepar opfordres de børnesagkyndige til at vurdere, om det vil være mere hensigtsmæssigt at tale med forældrene individuelt til nogle af samtalerne (CFF, 2016: s. 7).

SAMTALER MED BØRNEDELTAGELSE

Samtaler med børnedeltagelse er et supplerende tilbud, som kan finde sted som alternativ til, eller som en udvidelse af, de supplerende samtaler efter kursusforløbet, eller de kan indgå som en del af det individuelle samtaleforløb. Da ”Forældre sammen – hver for sig” er et afgørelsesfrit rum, er meningen med børneinddragelsen ikke, at børnene skal være med til at afgøre sagens udfald, men i stedet, at børnenes tilstedeværelse skal få forældrene til at flytte fokus fra deres indbyrdes uenigheder til fælles løsninger, der kan hjælpe deres børn. CFF’s udformning af børneinddragelsesdelen i ”Forældre sammen – hver for sig” er inspireret af lignende modeller i Norge, Holland og Australien (CFF, 2015: s. 105).

I konceptbeskrivelsen beskriver CFF to modeller til forskellige målgrupper af forældre. Samtaler med børnedeltagelse kan være i tilfælde, hvor:

- forældrene efter endt kursus eller i samtaledelen vedbliver at være fastlåst i deres konflikt
- forældrene er lykkedes med at indgå konstruktive fælles aftaler for deres samarbejde fremadrettet og ønsker at videreformidle dette til børnene.

CFF har opstillet en række visitationskriterier for, hvem dette tilbud henvender sig til. Det er således langt fra alle forældre, der vil få tilbudt

samtaler med børnedeltagelse. Beslutningen beror på en faglig vurdering fra projekts børnesagkyndige.

KONCEPTET OG STATSFORVALTNINGENS MÅLGRUPPE

I tiden op til indsatsstart 1. januar 2016 foregik en løbende dialog mellem CFF, Statsforvaltningen og Social- og Indenrigsministeriet for at sikre, at konceptet var tilpasset Statsforvaltningens målgruppe og organisation, og for at sikre, at de medarbejdere, som Statsforvaltningen rekrutterede til den nye enhed, opfyldte CFF's og Social- og Indenrigsministeriets betingelser for at kunne gennemføre konceptet i praksis.

I den proces blev det overvejet, hvordan konceptet kunne målrettes Statsforvaltningens målgruppe og således hjælpe forældre med fx få socioøkonomiske ressourcer, etnisk minoritetsbaggrund, misbrugsproblemer eller psykisk sygdom, der normalt ikke er kernemålgruppen for CFF's KIFF-kurser. Ser vi på den oprindelige konceptbeskrivelse lægges der op til, at forældre med misbrug eller psykisk sygdom kan visiteres til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen eller eventuelt tilbydes et individuelt forløb. I tillægsbeskrivelsen til de individuelle forløb er der udviklet en mere detaljeret beskrivelse af disse særlige målgrupper, og hvordan det individuelle samtaleforløb kan tilpasses dem. Tillægsbeskrivelsen er dog kommet relativt sent i forløbet (oktober 2016), og medarbejderne har således i det første halve år ikke haft et tydeligt koncept eller nærmere beskrevne redskaber til at håndtere disse målgrupper, der har vist sig at udgøre en stor andel af Statsforvaltningens klientel. I løbet af perioden har de selv udviklet en praksis for, hvordan de kan møde forældrene. Her trækker de i høj grad på deres faglighed og erfaringer fra deres tidligere arbejde.

OPSAMLING

Ved satspuljeaftalen i 2014 blev det besluttet at iværksætte projektet ”Konflikthåndtering som forebyggelse – Når forældre skilles” i Statsforvaltningen for at begrænse belastningen af børn i skilsmisssituationer ved at styrke skilte forældres evne til at samarbejde. De overordnede principper for projektet blev beskrevet i Social- og Indenrigsministeriets udbud fra 2015. Disse er efterfølgende blevet detailudviklet af Center for Familieudvikling, der vandt udbuddet sammen med SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd som evaluator.

I CFF's detailudvikling blev konceptet omdøbt til ”Forældre sammen – hver for sig”. Konceptets hovedtilbud er et kursusforløb med supplerende samtaler, der bygger på CFF's egne kurser samt erfaringer fra

udenlandske modeller på området. De forældre, der ikke vurderes egnede til et kursus, bliver tilbudt et individuelt samtaleforløb. I nogle sager, suppleres tilbuddene med børnedeltagelse, hvis projektets børnesagkyndige vurderer, at forældre med fastlåste konflikter vil kunne få udbytte af det.

CFF's konceptbeskrivelse af kursusforløbet er detailbeskrevet og indeholder en konkret plan for, hvad der skal foregå på hver enkelt kursusgang. Der er klare beskrivelser af hvert enkelt oplæg, oplæggets formål samt forslag til konkrete eksempler, som projektets børnesagkyndige kan forklare forældrene. CFF har ligeledes udarbejdet Power-Point-præsentationer, som de børnesagkyndige kan bruge som undervisningsmateriale. Konceptets individuelle samtaleforløb og håndteringen af særlige målgrupper i Statsforvaltningen er derimod ikke særligt detaljeret beskrevet i den samlede konceptbeskrivelse, men er efterfølgende blevet konceptuelt beskrevet i et tillæg, der trådte i kraft 1. oktober 2016. I de første måneder af indsatsen har medarbejderne derfor ikke haft et tydeligt koncept for de individuelle samtaleforløb og har selv måttet tilpasse deres metoder og tilgange til Statsforvaltningens særlige målgruppe.

IMPLEMENTERINGEN AF INDSATSEN

Konceptet ”Forældre sammen – hver for sig” er siden efteråret 2015 blevet implementeret i Statsforvaltningens afdelinger i Odense og Aabenraa. Siden 1. januar 2016 er alle førstegangshenvendelser i de to afdelinger blevet visiteret til projektet. I dette kapitel undersøger vi implementeringen af konceptet frem til november 2016 på baggrund af interviews med projektets børnesagkyndige og projektleder, medarbejdernes registreringer af forældrenes forløb i Statsforvaltningen samt registreringer fra kursusforløb. I kapitlet vurderer vi, hvilke dele af indsatsen der er forløbet efter planen, samt hvilke udfordringer Statsforvaltningens medarbejdere har oplevet i forbindelse med implementeringen.

Med udgangspunkt i det teoretiske udgangspunkt, beskrevet i indledningen i kapitel 1, beskrives først indsatsens officielle mål, og hvordan indsatsen er blevet organiseret, for på den baggrund at vurdere, hvorvidt implementeringen lever op til disse mål og krav (*top-down*). Efterfølgende ser vi nærmere på, hvilke barrierer og udfordringer projektets børnesagkyndige og projektleder oplever i forbindelse med implementeringen (*bottom-down*), samt i hvilken grad de implementerer konceptets efter dets forskrifter (*fidelitet*).

OFFICIELLE MÅL OG ORGANISERING AF KONCEPTET

Projektets overordnede formål er at begrænse belastningen af børn i en skilsmisse/samlivsophævelse ved at styrke forældrenes evne til samarbejde og konflikthåndtering efter et samlivsbrud. Skilte forældre skal blive i stand til at løse deres konflikter uden Statsforvaltningens hjælp, så man undgår, at sagerne ender med en retssag, eller at sagen genoptages, efter

at den i første omgang er lukket. Forventningen er, at et forbedret forældresamarbejde og mindre belastende sagsforløb vil gavne både børns og forældres trivsel. I forhold til børnene er forventningen, at et forbedret forældresamarbejde vil kunne give sig udtryk i fx færre adfærdsproblemer, forbedrede relationer til jævnaldrende, forbedrede relationer til forældre og forbedret skoletrivsel. I forhold til forældrene er forventningen, at forbedrede samarbejdsrelationer vil kunne afhjælpe psykisk mistrivsel og evt. medføre færre sygedage.

De konkrete målsætninger i forbindelse med implementeringen af indsatsen har fra ministeriets side været, at 1) indrette et forebyggelses- og konflikthåndteringsrum i selvstændige rammer i Statsforvaltningen og 2) tilbyde langt størstedelen af borgerne et kursusforløb. Hvis forældrene ikke vurderes egnet til et kursusforløb, tilbydes de 3) et individuelt samtaleforløb.

ORGANISERING

Forsøgsprojektet er placeret i Statsforvaltningens afdelinger i Odense og Aabenraa. Der er ansat en projektleder, som har det overordnede ansvar for implementeringen af indsatsen samt personaleansvar for projektets børnesagkyndige. Som nævnt i forrige kapitel har en styregruppe bestående af repræsentanter fra Socialministeriet, Statsforvaltningen, CFF samt SFI løbende diskuteret indsatsen og dets målsætninger, både før og efter at projektet trådte i kraft for borgerne den 1. januar 2016. Vigtige forhold og beslutninger i forbindelse med implementeringen af projektet er blevet clearet med styregruppen.

Statsforvaltningen har i alt ansat 10 børnesagkyndige. Foruden de børnesagkyndige er der også tilknyttet to jurister, som primært arbejder med at visitere sager til projektet. Juristerne bruges også som sparring for projektlederen og de børnesagkyndige ved juridiske tvivlsspørgsmål.

MEDARBEJDERNES FAGLIGE BAGGRUND OG UDDANNELSESFORLØB

Indsatsen udføres i det daglige af 10 børnesagkyndige, der er ligeligt fordelt mellem de to afdelinger. I ministeriets udbudsbeskrivelse blev der lagt vægt på, at der i rekrutteringen af børnesagkyndige blev sammensat et stærkt hold med forskellige faglige kompetencer. De børnesagkyndiges uddannelsesbaggrund spænder fra (social)pædagog, psykolog til socialrådgiver, og flere har terapeutiske efteruddannelser. Ud af de 10 ansatte har tre børnesagkyndige arbejdet i Statsforvaltningen inden projektets start. Alle børnesagkyndige nævner i interviewene, at deres faglige ballast og erfaring har været afgørende for at kunne udføre indsatsen i praksis (Interviews med børnesagkyndige, februar 2016).

En del af CFF's opgave var dels at udarbejde konceptet, men også at stå for undervisning af projekts børnesagkyndige, så de havde et

fælles fodfæste for implementeringen af indsatsen. Projektets børnesagkyndige er overordnet tilfredse med CFF's undervisning, de fandt undervisningsformen og formidlingen brugbar og forståelig. Dog savnede flere af dem, at der blev gået mere i dybden med baggrunden og det teoretiske afsæt for konceptet, samt at der havde været mere rum for refleksion. Både de børnesagkyndige og projektlederen fremhæver endvidere, at undervisningen fungerede bedst i forhold til kursusforløbet, som CFF selv har erfaring med fra deres egne kurser, men at det var mere uklart, hvordan de individuelle forløb og forløb med børneinddragelse skulle forløbe. CFF har, som nævnt i kapitel 2, udarbejdet et tillæg til konceptbeskrivelsen i forhold til de individuelle forløb, som trådte i kraft 1. oktober 2016.

IMPLEMENTERING AF PROJEKTETS OVERORDNEDE MÅLSÆTNING

Både i satspuljeaftalen og i udbudsmaterialet er projektets overordnede formål og rammer klart definerede. Statsforvaltningen har efterfølgende udarbejdet flere notater, hvor procedurer for indsatsen er nærmere specificeret. Af udbudsmaterialet fremgår det, at *langt størstedelen* af forældrene skal tilbydes kursusforløbet af 12 timers varighed, og at *et fåtal* ville blive tilbudt et individuelt samtaleforløb. På styregruppemøder og senere i CFF's beskrivelse af indsatsen (CFF, 2015: s. 3, 11, 127) blev der åbnet op for, at enkelte sager ville indeholde meget komplekse problemstillinger og/eller forhold, som ville kræve akut juridisk behandling for at overholde lovgivningen, og at disse sager derfor skulle overføres til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen. Det var derudover et kriterium for deltagelse i indsatsen, at begge forældre mødte op til den første samtale og indvilligede i at deltage i det videre forløb. På trods af denne anerkendelse af, at nogle borgere ikke ville (kunne) deltage i indsatsen, arbejdede Statsforvaltningen dog fortsat ved projektstart med en ambitiøs målsætning om, at så godt som alle borgere skulle tilbydes en indledende samtale i forsøgsprojektet, og at 80 pct. af dem, der deltog i den indledende samtale, skulle på kursus, mens 20 pct. skulle i et individuelt forløb. Målsætningen er blevet til under budgetlægningen i Statsforvaltningen og var et vigtig parameter i tilrettelæggelsen af visitationsprocedurer og indholdet af kursusforløbet.

Som vi viser i den følgende analyse af Statsforvaltningens sagsflow, har en større andel af førstegangshenvendelserne end forventet dog enten ikke ønsket at deltage i indsatsen, insisteret på juridisk sagsbehandling eller har haft nogle akutte forhold i deres sag, der har krævet hurtig juridisk sagsbehandling, hvorfor visitationen har overført sagen til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.

FÆRRE DELTAGERE END FORVENTET

Registeroplysninger fra Statsforvaltningen viser, at der mellem den 1. januar til 30. september 2016 er oprettet 1.169 førstegangssager i Odense og Aabenraa. Ud af disse sager er 72 sager afsluttet i den telefoniske visitation uden at blive indkaldt til et møde, mens 163 sager er oprettet som en sag i ”Forældre sammen – hver for sig” (FSHS), uden at vi har kendskab til deres videre forløb i indsatsen.¹ Disse to typer af sager ser vi i denne analyse bort fra – de 72 lukkede sager, fordi de reelt ikke er blevet til egentlige sager, og de 163 sager, fordi der kan være fejl i registreringen, der gør, at vi ikke ved, hvordan sagerne er blevet behandlet. Tilbage har vi 934 sager oprettet i indsatsafdelingerne. Af disse er 184 sager (20 pct.) blevet overført direkte til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen efter den telefoniske visitation, mens 66 (7 pct.) er indkaldt til et møde, som forældrene har aflyst eller er udeblevet fra, uden at de senere har deltaget i andre møder. Trækker vi disse tal fra, har vi 684 sager (73 pct.), der har deltaget i forsøgsprojektet.

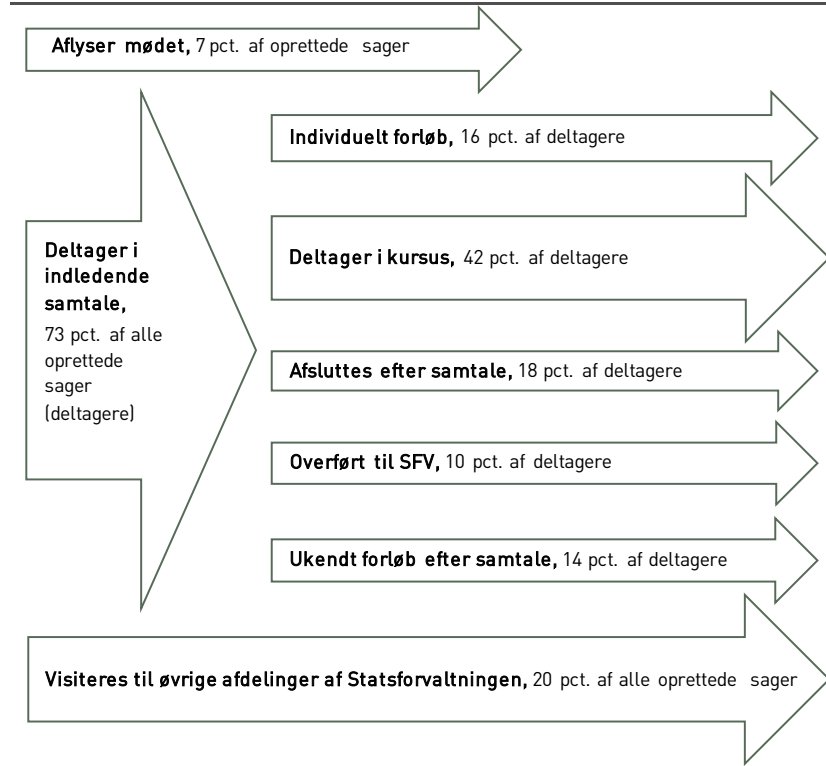
Når vi skal vise sagernes flow gennem systemet, medtager vi kun de 397 sager, der er oprettet før 1. august 2016, og som er blevet indkaldt til en indledende samtale, som forældrene ikke har aflyst uden at deltage i en ny samtale. På den måde sikrer vi, at en større del har haft mulighed for at deltage i mindst en samtale og blive visiteret til det videre forløb.

Af de 397 sager har 17 pct. deltaget i en indledende samtale og har valgt at afslutte forløbet herefter; 42 pct. er visiteret til eller har deltaget i en eller flere kursusgange; 16 pct. er visiteret til eller har deltaget i et individuelt forløb; mens 14 pct. har deltaget i en indledende samtale, uden at vi har kendskab om deltagelse i andet. I forbindelse med den indledende samtale eller efterfølgende i forløbet er 10 pct. overført til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen. En del af de sager, der er overført til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, har forinden været visiteret til et kursusforløb eller et individuelt forløb, ligesom en mindre del af de individuelle forløb i første omgang har været visiteret til et kursusforløb. I alt har medarbejderne i Statsforvaltningen således visiteret 49 pct. af deltagerne i de indledende samtaler til et kursusforløb og 17 pct. til et individuelt forløb.

1. En tredjedel af disse sager har dog registreret enkelte sagsakter i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, hvilket kan betyde, at de inden deres forløb i FSHS har haft et forløb i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eller at de reelt ikke tilhører indsatsafdelingen.

FIGUR 4.1

Fordelingen af sager (førstegangshenvendelser) i Statsforvaltningens forsøgsprojekt "Forældre sammen – hver for sig".

Kilde: Sagsregistreringer fra Statsforvaltningen 2016

I dette notat viser vi ikke andelen, der efter kurset har deltaget i en eller flere opfølgende samtaler, eller andelen, der har deltaget i et forløb med børneinddragelse, da der pr. 1/10 var relativt få færdiggjorte forløb. Derudover skelner vi ikke mellem andelen, der har deltaget i en, to eller tre kursusgange/individuelle samtaler af samme årsag som ovenstående og for ikke at gøre analysen unødigt kompleks.

I forhold til forventningerne til indsatsen, udtrykt i udbudsmaterialet, er der overraskende mange forældre, der ikke findes egnet til/ ikke ønsker at deltage i indsatsen, og overraskende mange, der vælger at sige nej tak til yderligere dele af indsatsen efter den indledende samtale. Hovedindsatsen, kurset og opfølgende samtaler, er således i alt blevet brugt af godt 30 pct. af de forældre, der i første omgang har fået oprettet en sag, mens 12 pct. har taget imod tilbuddet om et individuelt samtaleforløb. At den ambitiøse 80/20-målsætning var vanskelig at leve op til, stod klart for medarbejderne og projektleder relativt tidligt i forløbet:

Målsætningen med 80/20 er urealistisk. Man har ikke regnet med alle dem, der ikke møder op, tilbagekalder ansøgninger eller bare ikke vil. Nogle sager kommer ikke ind til indledende samtale, selvom de er i målgruppe, eksempelvis hvis der er noget akut (Projektleder for indsatsen i Statsforvaltningen, februar).

Selvom man havde regnet med, at der ville være enkelte, der ikke ville (kunne) deltage i forsøgsprojektet, har andelen af førstegangshenvendelser, der pga. forskellige forhold er blevet overført til de øvrige afdelinger i Statsforvaltningen, altså været højere end forventet. De børnesagkyndige har derudover også oplevet flere forældre end forventet, der efter den indledende samtale ikke har ønsket at deltage yderligere, fordi de har følt sig tilstrækkelig klædt på til at løse deres konflikt og derfor ikke har ønsket at indgå i et kursusforløb.

Selvom andelen af deltagere i forsøgsprojektet har været lavere end forventet, må vurderingen af, om dette er udtryk for utilstrækkelig implementering af indsatsen, afhænge af, hvilke typer af borgere der har deltaget, og hvilke typer af borgere der er blevet sorteret fra. I kapitel 4 tegner vi et billede af de borgere, der er blevet overført til de øvrige afdelinger i Statsforvaltningen, af de borgere, der har deltaget i en enkelt samtale, og af borgere, der er visiteret til kursus eller til et individuelt forløb. Her ser vi bl.a., at andelen af borgere med et højt konfliktniveau og komplekse sociale problemstillinger er højt blandt borgere i Statsforvaltningen, og at mange af disse er overført til de øvrige afdelinger i Statsforvaltningen. Vi ser dog også, at en del af disse borgere har kunnet rummes i forsøgsprojektet – i højere grad, hvis forældrene har været motiverede for at ændre deres samarbejdsrelation. Derudover ser vi i kapitel 4, at forældre, der vælger at stoppe deres forløb efter den indledende samtale, er en blandet gruppe, hvor nogle har et lavt konfliktniveau og derfor måske ikke behøver mere end en enkelt samtale, mens andre har et højt konfliktniveau og derfor sandsynligvis har brug for en anden type hjælp. Disse tal tyder på, at man i det store hele har formået at inkludere de forældretyper, man havde forventet i indsatsen. Andelen med tunge, akutte problemer har dog været højere end forventet, og derudover har der været en del forældre med sager i Statsforvaltningen, der enten synes, at en enkelt samtale er tilstrækkelig eller ikke umiddelbart genkender sig selv i indsatsen, og som kan have brug for en anden tilgang for at takke ja til deltagelsen.

PROCESKRAV: ET HURTIGT OG INTENSIVT FORLØB

Som en del af konceptet for indsatsen besluttede projektets styregruppe, at indsatsen skal være et hurtigt og intensivt forløb (Social og Indenrigsministeriet, 2015). Det udmøntede sig i nogle bestemte proceskrav, som gerne skulle tilstræbes:

- Fra den første kontakt til den indledende samtale er afholdt, skal der gå ca. 1 arbejdsuge.
- Fra den indledende samtale til der tilbydes opstart på kurset, skal der ligeledes gå maksimalt ca. 1 uge.
- Kurset skal afvikles med en kursusgang pr. uge over 3 uger.
- De(n) opfølgende samtale(r) skal tilbydes ca. 1 uge efter kursusafslutning.

Praktiske omstændigheder har gjort, at det ikke altid har været muligt at leve op til disse krav. Forældrene skal fx tage fri fra arbejde for at deltage, og nogle forældre har lang transporttid til Statsforvaltningen. Projektafdelingerne har også været fleksible i forhold til mødetidspunkter. Nogle forældrepar har eksempelvis ønsket at gemme de opfølgende samtaler nogle måneder, så de har mulighed for at arbejde med deres nye aftaler, inden de mødes i Statsforvaltningen igen. Dette forlænger det samlede forløb.

INDRETNING AF ET FOREBYGGELSES- OG KONFLIKTHÅNTERINGSRUM

Formålet har fra projektets start været at skabe et forebyggelses- og konflikthåndteringsrum, der adskiller sig fra ”afgørelsesrummet”, da projektets grundlæggende kerne er, at borgerne skal mødes i et magtfrit rum. I begge afdelinger er der indrettet lokaler, som alle indledende samtaler, supplerende samtaler samt individuelle forløb finder sted i. De befinder sig på deres egen etage og dermed ikke side om side med Statsforvaltningens øvrige mødelokaler. Indgangen er den samme for alle borgere, uanset om de er en del af projektets målgruppe eller ej, men i begge afdelinger har projektet sit eget venteværelse, hvor deltagerne mødes af lave møbler og hyggelig indretning. Modsat de øvrige mødelokaler i Statsforvaltningen sidder borgerne ikke på den ene side af bordet og over for den børnesagkyndige, men derimod i lænestole rundt om et lavt bord. Den ene væg er malet med en dyb mørkeblå farve, på gulvet er der et stort gulvtæppe, og der er planter og lys i lokalet. Intentionen har været at skabe en imødekommende stemning i lokalet. Hvorvidt de fysiske rammer har betydning for borgernes oplevelser af mødet, kan analysen her ikke afgøre. Projektets børnesagkyndige fortæller, at borgerne i høj grad associerer Statsforvaltningen med en magtfuld myndighed, men at de gør meget ud af at fortælle borgerne, at de ikke kommer til at træffe afgørelser i løbet af forløbet.

Betragtes implementeringen af ”Forældre sammen – hver for sig” fra et *top-down*-perspektiv, har det ikke været muligt at nå målsætningen om at få langt størstedelen af forældrene på et kursusforløb. Det stod allerede klart tidligt i projektet, at forældrene i førstegangshenvendelserne var mere udfordrede, end man først havde regnet med, og derfor blev flere sendt tilbage til Statsforvaltningens øvrige afdelinger. Endvidere er der flere, der har valgt at takke nej eller har stoppet forløbet efter den

indledende samtale, da de følte sig tilstrækkeligt klædt på til at fortsætte deres forældresamarbejde. Selvom Statsforvaltningens målsætning om at få 80 pct. af borgerne til at komme på kursusforløb ikke har vist sig mulig, har det fungeret som styringsredskab, der har motiveret de børnesagkyndige til at få så mange som muligt til at deltage i kursusforløbet. Praktiske omstændigheder hos borgerne kombineret med åbenhed for mere fleksibilitet i Statsforvaltningen har medført, at borgernes forløb ikke er så intensivt som planlagt. I begge afdelinger er der som planlagt indrettet forebyggelses- og konflikthåndteringsrum, der adskiller sig fra Statsforvaltningens øvrige mødelokaler.

MEDARBEJDERES OPLEVELSER AF BARRIERER I DEN PRAKTISKE GENNEMFØRELSE AF KONCEPTET

Hovedfokus i dette afsnit er, hvilke barrierer projektets børnesagkyndige og projektleder oplever i forbindelse med implementeringen af indsatsen, samt hvad der fungerer efter hensigten. Afsnittet tager udgangspunkt i interviews med alle projektets ansatte foretaget i februar 2016 samt telefoninterviews med fire børnesagkyndige i november 2016. Til at vurdere implementeringsgraden af kursusindsatsen trækker vi desuden på fidelitetsskemaer, som begge afdelinger har udfyldt efter kursusgangene fra januar til juli 2016. De børnesagkyndige har efter kurset udfyldt, hvorvidt de har gennemgået alle kursets kernekomponenter.

DEN INDLEDENDE SAMTALE OG MOTIVATIONSARBEJDET

Formålet med den indledende samtale er dels at få indblik i forældrenes situation og konflikt og dernæst at motivere dem til at deltage i kursusforløbet, hvis de vurderer, at de passer til denne indsats. Hvis de børnesagkyndige vurderer, at de ikke vil kunne få gavn af kursus, tilbydes forældrene et individuelt forløb. For at motivere forældrene til at deltage i kursusforløbet tager de børnesagkyndige udgangspunkt i det, som forældrene selv fortæller om deres situation, og de bruger barnets perspektiv til at gøre det klart over for forældrene, hvorfor det er vigtigt, at de gør noget ved deres samarbejde.

Jeg bruger faktisk lidt det, de siger, imod dem. Det er egentlig dem, der lægger min strategi, for det de hiver frem, det er dét, jeg bruger til at motivere dem. (Børnesagkyndig, Odense)

Projektets børnesagkyndige oplever blandede reaktioner på kursustilbuddet. Mange forældre tager positivt imod tilbuddet, mens andre forældre er sværere at motivere til at deltage. Forældrene har ikke henvendt sig til Statsforvaltningen for at deltage i et kursus, men fordi de gerne vil have

truffet en afgørelse, og de skal derfor ofte indstille sig på noget andet, end hvad de havde forestillet sig:

Vi arbejder meget med modstand. Vi tilbyder noget, som folk ikke forventer. Det kræver vanvittigt meget motivation. (Børnesagkyndig, Odense)

I starten af projektets levetid var en klar problemstilling, at de indledende samtaler var for tidspressede. Det blev derfor aftalt i styregruppen, at der er mulighed for at indkalde til to indledende samtaler, hvis der er behov for det. Denne mulighed benytter flere af de børnesagkyndige sig af over for nogle forældre. De børnesagkyndige fortæller i interviews fra november 2016, at det er blevet langt nemmere at ”sælge” kurset, efter at de selv har undervist flere gange og har set forældre være igennem et helt kursusforløb. De er heller ikke nervøse for at tilbyde kurset til forældre med tungere problemstillinger, da deres erfaringer nu viser, at stort set alle tager noget med sig fra kursusforløbet.

Målsætningen om at få størstedelen af forældrene med på kursus har undervejs fyldt meget for de børnesagkyndige, særligt i begyndelsen af implementeringsperioden. I dag er det blevet en inkorporeret del, at kurset er første prioritet, og hvis forældrene ikke vurderes egnede, tilbydes de et individuelt forløb. De børnesagkyndige fortæller dog, at de nogle gange oplever at skulle presse forældrene til at deltage på kurset, blandt andet i de tilfælde, hvor de vurderer, at forældrene har potentialet til at deltage, men hvor forældrene ikke ønsker tilbuddet. Motivationsarbejdet er derfor en stor del af den indledende samtale.

KURSUS: IMPLEMENTERINGSGRAD OG PROGRAMLOYALITET

Implementeringen af selve kursusforløbet fungerer efter hensigten. I begge afdelinger holder man sig til den overordnede plan for kurserne, og de børnesagkyndige er loyale over for de kernekomponenter, som kurset skal indeholde. Begge afdelinger har fra januar til juli registreret, om de har gennemført kursusforløbets kernekomponenter.² Registreringerne viser ingen afvigelse fra konceptet; alle oplæg og øvelser er blevet udført.³ Der er med andre ord en høj *fidelitet*, da konceptet implementeres som tiltænkt. Enkelte kurser har været af kortere tids varighed end den fastsatte tidsramme på sammenlagt 12 timer, hvilket formentlig hænger sammen med, at der på disse kurser har været få deltagere. Det skal nævnes, at registreringerne kun angiver, hvorvidt oplægget eller

2. Odense-afdelingen har udfyldt fidelitetsskemaer for 13 kursusforløb, mens Aabenraa-afdelingen har udfyldt for 9 kursusforløb.

3. Eneste undtagelse er en enkelt kursusgang, hvor en samtaleøvelse ikke blev gennemført, da der kun var en deltager til stede på kurset.

øvelsen er afviklet på kurset eller ej, ikke fordelingen af tid, som også er fastsat i konceptbeskrivelsen.

Interviews med projektets børnesagkyndige vidner også om en høj grad af loyalitet over for konceptet. De er meget bevidste om, at de skal følge konceptet. De fortæller, at de nogle gange rykker en pause, hvis de synes, den passer ind på et bedre tidspunkt, eller gør samtaleøvelser en anelse kortere, hvis de vurderer, at det vil være bedst for forældrene. Netop samtaleøvelserne kan være udfordrende, da forældrene ofte er på forskellige stadier i deres konflikt. En børnesagkyndig fra Aabenraa-afdelingen beskriver det således:

Oplæggene er ikke et problem. Men det kan være svært at fastholde par i de samtaleøvelser vi skal lave, fordi deres problemer sidder helt oppe i halsen på dem. (Børnesagkyndig, Aabenraa-afdelingen)

De børnesagkyndige har svært ved at definere, hvem der får mest ud af kursusindsatsen. Det er forskelligt, hvilket konfliktniveau forældrene har, og det er også meget individuelt, hvad forældrene tager med hjem fra kurset. De er dog enige om, at alle forældrene får noget ud af det. Det opleves ikke som problematisk, at kursusmaterialet henvender sig til en bred målgruppe og derfor ikke altid passer på de enkelte forældre: *"Folk tager det, de kan bruge"* fortæller en af de børnesagkyndige fra Odense-afdelingen. Første kursusgang har eksempelvis et oplæg og en refleksionsøvelse om "Skilsmisse som livsforandring", og ikke alle forældre i Statsforvaltningens målgruppe har haft et længere forhold, inden de fik børn. I sådanne situationer kan de børnesagkyndige godt finde på at give dem en anden øvelse. Et fåtal af forældre bliver efter første kursusgang sluset over på det individuelle spor, eksempelvis hvis forældrene ikke føler, at de kan være i kursus-settingen med andre forældrepar.

MULIGHED FOR AT FINDE SIN EGEN STIL

Som beskrevet i kapitel 2 er der i konceptbeskrivelsen lagt op til, at de børnesagkyndige skal finde deres egen stil i formidlingen af konceptets undervisningsmateriale. Flere af projektets børnesagkyndige fortæller, at de ofte bruger andre eksempler end de eksempler, CFF har beskrevet i undervisningsmaterialet, fordi de ikke synes, det passer til deres stil:

Jeg har brugt nogle af dem (eksemplerne fra CFF red.), men jeg synes også, vi har nogle, som er sådan lidt for ømme. Fx den der skamfuldhed, forældre kan opleve, når far har været ude at cykle med drengen, som er blevet kørt ned af en bil, og så står de for enden af sygesengen, og drengen vågner op til, at mor og far står og skændes om, hvem der har været skyld i det her (beskrivelse af et eksempel fra undervisningsmaterialet red.). Sådan en histo-

rie er mere en 'øv-historie'. Det er lidt med personlig stil, hvis man er til det dramatiske. Jeg tænker, det er for højdramatisk i forhold til, at folk sidder med tårer i øjnene. Den vælger jeg at gå udenom. (Børnesagkyndig, Odense)

At nogle børnesagkyndige fravælger eksempler fra CFF's undervisningsmateriale og i stedet kommer med nogle andre selv, er ikke i strid med konceptet, men det er klart, at der kan være forskel på kurserne, alt efter hvem der er ansvarlig for at afvikle undervisningen.

DE OPFØLGENDE SAMTALER

Efter kursusforløbet har forældrene mulighed for at få 1-2 opfølgende samtaler. Disse møder handler om at få knyttet bånd mellem kurset og forældrenes sag, og der er mulighed for, at forældrene kan lave aftaler om samvær. I Aabenraa-afdelingen har de som noget nyt lavet et skema, hvor forældrene efter sidste kursusgang kan skrive på, om de ønsker en opfølgende samtale, og hvis der er et specifikt emne, de ønsker at tale mere om. Dette gør de opfølgende samtaler er mere effektive, bl.a. fordi de børnesagkyndige i højere grad har mulighed for at målrette samtalen. Det er meget individuelt, om forældrene har brug for en eller to opfølgende samtaler – eller takker nej til tilbuddet – og hvor længe efter det afsluttede kursusforløb, de ønsker, at samtalerne skal ligge. Projektet har endvidere åbnet for, at nogle forældre, der er meget udfordrede, kan få en tredje opfølgende samtale. Som en af de børnesagkyndige beskriver det: *"Nogle gange går det over til at være et individuelt forløb bagefter"*. Forældrenes samlede forløb må altså karakteriseres som meget individuelle, da de børnesagkyndige altid tager udgangspunkt i den konkrete situation. Grundet ønsker om mere fleksibilitet og behov for flere samtaler for nogle forældre har det ikke været muligt at leve op til de aftalte proceskrav, som er beskrevet ovenfor.

DET INDIVIDUELLE FORLØB OG SAMTALER MED BØRNEINDDRAGELSE

Implementeringen af de individuelle forløb og samtaler med børneinddragelse har haft en del startvanskeligheder, hvilket langt hen ad vejen skyldes, at konceptbeskrivelsen ikke har været klar på, hvordan denne del af indsatsen skulle afvikles. Flere børnesagkyndige gav i februar 2016 udtryk for, at det var svært at tage udgangspunkt i materialet fra kurset og gøre det brugeligt i en "samtale-setting" i det individuelle forløb. I interviews fra november 2016 fortæller de børnesagkyndige, at de har fået langt større erfaring med at afvikle de individuelle forløb, og at det er blevet lettere at inkorporere delelementer og pointer fra kurset undervejs i samtalen. CFF's tillæg til konceptbeskrivelsen om det individuelle forløb er ifølge de børnesagkyndige primært en beskrivelse af den praksis,

de udfører, og den bliver ikke brugt eksplicit, da den er kommet for sent i processen. En af de børnesagkyndige fortæller dog, at tillægsbeskrivelsen kan bruges som analytisk redskab i forbindelse med arbejdet med forældrene. Projektets børnesagkyndige fortæller yderligere, at de individuelle forløb er meget udfordrende, fordi sagerne ofte er meget højkonflikte. Undervejs i samtalen bruger de meget tid på at konfliktdæmpe, hvilket giver mindre tid til at inddrage det faglige materiale.

Indtil videre har de børnesagkyndige begrænset erfaring med samtaler med børneinddragelse. I november 2016 beskriver de den fase, de er i, som den samme de har været igennem med det individuelle forløb. Fokus er rettet på disse samtaler, og de skal i gang med at udvikle, hvordan de kan arbejde med børneinddragelse. Dette tema tages også op på en temadag med CFF. Målgruppen for samtaler med børneinddragelse er forholdsvis lille og er tiltænkt sager med særlige problemstillinger. De børnesagkyndige har eksempelvis brugt det i sager, hvor barnet også selv har rettet henvendelse til Statsforvaltningen. Indtil nu har de haft positive oplevelser med at inddrage børnene, men er også opmærksomme på, at det ikke i alle sager er hensigtsmæssigt.

SUPERVISION

Af det oprindelige udbud fremgår, at CFF som leverandør har ansvaret for at supervisere Statsforvaltningens medarbejdere med henblik på at vedligeholde indsatsen. CFFs tilbud beskriver fire halvårslige supervisionsmøder, der dels skal sikre en ensartet gennemførelse af indsatsen, dels skal hjælpe medarbejderne med at bearbejde udfordrende problemstillinger (CFF og SFI, 2015). I styregruppen er det senere besluttet, at CFF skal tage sig af den del af supervisionen, der går på overholdelsen af konceptets metodeanvisninger, mens Statsforvaltningen selv skal tilbyde medarbejderne mulighed for at få bearbejdet konkrete udfordringer og belastninger i arbejdet, såkaldt sagssupervision. CFFs supervision foregår på temadage, hvor projektet diskuteres, og hvor der udvikles på, hvordan de børnesagkyndige kan arbejde med indsatsen. Sagssupervisionen følger de regler, der gælder for børnesagkyndige ansat i Statsforvaltningen og omfatter teamsupervision i de to afdelinger.

I starten af implementeringsperioden gik der noget tid, inden supervisionen kom i gang, hvilket var til stor frustration for de fleste børnesagkyndige. De mente, at der var behov for supervision tidligere i forløbet, da arbejdsbyrden er stor, og vilkårene er hårde, grundet de forældre, de møder i deres daglige arbejde, og alle de historier, de skal kunne rumme. Supervisionen er nu sat mere i system sammenlignet med startperioden, men de børnesagkyndige efterspørger muligheden for at få individuel supervision.

OPSAMLING

Implementeringsvanskeligheder opstår ofte, hvis medarbejderne har helt andre ønsker eller en anden problemforståelse end de politiske beslutningstagere (Nielsen, 2014). Dette er ikke tilfældet med implementeringen af ”Forældre sammen – hver for sig”. Projektets børnesagkyndige afviger ikke fra konceptets kerne i forhold til kursusforløbet, og de er ikke uenige i den faglige præmis for projektet. De arbejder engageret og loyalt med implementeringen af indsatsen, og det er lykkedes at implementere kurset efter planen. Men indsatsen når ikke ud til ligeså mange borgere, som man i første omgang havde regnet med. Vurderes implementeringssuccessen udelukkende ud fra et *top-down*-perspektiv, er implementeringen af projektets overordnede målsætning med at få langt størstedelen af borgere på kursus ikke lykkedes efter hensigten, idet kun 42 pct. af borgerne, der deltager i en indledende samtale, visiteres til et kursusforløb.

Målsætningen om, at størstedelen af førstegangshenvendelserne skulle deltage i et kursus, har således vist sig at være for ambitiøs en målsætning, da der ikke i tilstrækkeligt omfang er taget højde for de borgere, der pga. tunge problemstillinger ikke er egnede til projektet, borgere, der har brug for en akut afgørelse, eller for borgere, der ønsker at slutte forløbet efter den indledende samtale. Analyserne i kapitel 5 tyder dog på, at man i det store hele har formået at inkludere de forældretyper, man havde forventet i indsatsen, og at man også har inkluderet en del af de forældretyper, hvor man har været tvivl om, hvorvidt de ville kunne få udbytte af indsatsen. I og med at projektet er et forsøgsprojekt, sætter de børnesagkyndige alt ind for at få forældrene på kursus, og på den måde har målsætningen fungeret som et styringsredskab. Men det må stå som et åbent spørgsmål, om man vil have de samme ressourcer til at gøre det, hvis projektet implementeres som en permanent del af Statsforvaltningens tilbud efter forsøgsperioden.

Der er i løbet af implementeringsperioden blevet åbnet for fleksibilitet, både i forhold til, hvornår de opfølgende samtaler er placeret i forhold til kursusforløbet, og også i forhold til, hvor mange indledende og opfølgende samtaler, borgerne kan tilbydes. Denne fleksibilitet giver mulighed for at tage udgangspunkt i borgernes konkrete situation, og det gør samtidig, at borgernes samlede forløb er meget forskellige og individuelle.

De vigtigste aktører i forbindelse med implementeringen af ”Forældre sammen – hver for sig” er projektets børnesagkyndige, der arbejder med indsatsen til daglig. De implementeringsudfordringer, de har oplevet, er dels motivationsarbejdet i de indledende samtaler, som beskrevet ovenfor, men også de individuelle forløb samt samtaler med børneinddragelse. CFF’s konceptbeskrivelse har ikke været skarp på,

hvordan disse dele af indsatsen skulle forløbe i praksis, hvilket gør det svært at vurdere implementeringsgraden – eller fideliteten. Målgruppen for de individuelle forløb er udfordrende, og CFF's tillægsbeskrivelse kom først, efter at de børnesagkyndige havde udviklet en praksis for tilbuddet. Deres erfaring med indsatsen har gjort det lettere at inkorporere det faglige materiale fra kursusforløbet som en naturlig del af det individuelle samtaleforløb. Erfaringen med samtaler med børneinddragelse er fortsat begrænset, men der arbejdes på at udvikle denne del mere. En anden udfordring, som de børnesagkyndige påpeger, er supervision. Den metodefaglige supervision, der afholdes af CFF, giver muligheden for at diskutere konceptet, men projekts børnesagkyndige oplever, at CFF har begrænset kendskab til Statsforvaltningens målgruppe. Endvidere efterspørger de muligheden for individuel supervision. På nuværende tidspunkt forløber sagssupervisionen som teamsupervision i de to afdelinger. Overordnet set forløber implementeringen hensigtsmæssigt. I alle implementeringsprocesser vil der være startvanskeligheder, ting, der skal finpudses, og erfaringer, der skal drages. Kursusforløbet implementeres efter hensigten og i overensstemmelse med konceptets forskrifter. Det individuelle forløb er blevet videreudviklet, og de børnesagkyndige har nu en praksis for, hvordan de kan arbejde med forældrene. Samtaler med børneinddragelse er så småt i gang og udvikles yderligere i det nye år.

BESKRIVELSE AF DELTAGERNE

Analyserne i dette kapitel tegner et billede af familier, der første gang henvender sig til Statsforvaltningen, og viser, hvordan familier, der deltager i forskellige indsatser i ”Forældre sammen – hver for sig”, adskiller sig fra hinanden. Vi beskriver familiernes socioøkonomiske ressourcer, deres nutidige og fortidige familiesituation, forældrenes samarbejde og konflikter, relationerne mellem forældre og børn, forældrenes evne til at yde omsorg samt børnenes trivsel og forældrenes egen trivsel. I det omfang vi har adgang til sammenlignelige data, sammenligner vi de undersøgte familier med andre skilte og ikke-skilte børnefamilier. I opsamlingen tegnes et samlet billede af hele gruppen af familier med sager i Statsforvaltningen samt et billede af familier i de væsentligste indsatstyper.

Kapitlet bidrager til analysen af implementeringen af ”Forældre sammen – hver for sig” ved at vise, hvilke familier der har kunnet rummes inden for/har fundet det attraktivt at deltage i de forskellige indsatstyper i forsøgsprojektet, samt hvem der enten har valgt at stoppe inden den egentlige indsats eller er blevet overført til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen. Kapitlet bruges således til at diskutere og forklare den fordeling af forældre i de forskellige forløb, som vi viste i kapitel 2, figur 2.1.

DEFINITION AF ANVENDTE KATEGORIER OG BEGREBER

Kapitlet undersøger forskelle og ligheder mellem de fire deltagelsesformer, der konceptmæssigt og i praksis er mest meningsfulde:

1. De forældre, der begge er mødt op til første indledende samtale, men ikke deltager i andre dele af indsatsen

2. Forældre, der deltager i den indledende samtale og efterfølgende visiteres til/deltager i et kursusforløb under ”Forældre sammen – hver for sig”
3. Forældre, der deltager i den indledende samtale og efterfølgende visiteres til/deltager i et individuelt forløb under ”Forældre sammen – hver for sig”
4. Forældre, der overføres til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen før eller efter deltagelse i dele af ”Forældre sammen – hver for sig”.⁴

Ifølge Statsforvaltningens registre møder en del forældre, som vist i kapitel 4, ikke op til den indsats, de er visiteret til eller møder kun op til dele af indsatsen. For at få nogle kategorier, der er store nok til, at den statistiske analyse giver mening, skelner vi dog ikke her mellem forældre, der har deltaget i kurset eller et individuelt forløb, og forældre, der blot er visiteret til disse indsatser. Det er således den samlede gruppe af de borgere, som medarbejderne har vurderet egnet til en bestemt indsats, vi interesserer os for fremfor den lidt mindre gruppe, der er mødt frem.

Familiernes socioøkonomiske forhold belyses ved *forældrenes uddannelsesniveaur*: 9/10. klasse, gymnasial, erhvervsfaglig, kort eller mellem-lang videregående uddannelse eller lang videregående uddannelse; *beskæftigelsessituation*: i beskæftigelse, under uddannelse, arbejdssøgende, på barsel, sygemeldt eller uden for arbejdsmarkedet; *selvvurderet økonomisk situation*: særdeles god, god, nogenlunde eller dårlig; og *hvilke(t) sprog, familien taler sammen indbyrdes*: altid dansk, mest dansk, men også andre sprog, mest et andet sprog end dansk, altid et andet sprog end dansk.

Nuværende og tidligere familiesituation belyses ved *børns og forældres alder*, *antal fælles børn*, *forældrenes nuværende parforholdsstatus*: bor de fortsat sammen, er de begge singler, eller har en af dem fundet en ny kæreste eller samlever, *længden af forældrenes fælles samliv* og *tid, fra samlivets ophør til kontakten med Statsforvaltningen*.

Forældrenes samarbejde og konflikt belyses ved en række spørgsmål om forældrenes *konfliktniveau*, *konfliktindhold*, *samarbejde*, *aftaler*, *sagstype* og *kommunikation*. Konfliktniveauet måles ved hjælp af en skala med otte kategorier, der i analysen er opdelt i tre kategorier: 1) lavt konfliktniveau: Forældrene kan være uenige om enkelte ting, men har grundlæggende respekt for hinanden; 2) mellemhøjt konfliktniveau: Forældrene er mistroiske, bebrejdende eller skændes meget; 3) højt konfliktniveau: Forældrene har opgivet at tale sammen, er direkte fjendtligt indstillede overfor hinanden, skader hinanden eller kan ikke være i samme rum. Konfliktindholdet måles ved en række enkeltspørgsmål om, hvorvidt følgende forhold vanskeliggør samarbejdet: økonomi, nye partnere,

4. Der er relativt stort frafald blandt forældre, der er visiteret direkte til Statsforvaltningens øvrige afdelinger pga. akutte forhold i sagen. Denne kategori dækker således primært over forældre, der har deltaget i dele af indsatsen ”Forældre sammen – hver for sig”.

børns opdragelse og skoleforhold, omsorg for børnene, om hvorvidt alkohol, psykisk sygdom, vold eller overgreb, psykisk vold eller jalousi udgør et problem i sagen, og om forældrene er afklarede omkring bruddet. Derudover har vi spurgt forældrene, om de har været i kontakt med en kommunal sagsbehandler omkring deres børn de seneste 6 måneder. Forældrenes evne til og motivation for samarbejde måles ved at spørge, om de har interesse i samarbejdet, og om de i øjeblikket formår at samarbejde om børnenes hverdag og formår at takle uenigheder, så konflikter ikke eskaleres. Vi spørger forældrene, om de har en fast aftale om samvær, og om denne aftale overholdes, og vi spørger, hvad deres sag formelt drejer sig om (samvær, bopæl, forældremyndighed, en kombination eller noget andet). Endelig undersøger vi forældrenes kommunikationsmønster ved at spørge dem, hvor ofte de er i kontakt med hinanden skriftligt, telefonisk og face-to-face. Her får vi en kategori af forældre, der slet ikke er i kontakt, en kategori, der udelukkende kommunikerer skriftligt, en, der månedligt er i kontakt telefonisk eller face-to-face, og en gruppe, der ugentligt ser hinanden.

Forældre og børns indbyrdes relationer belyses ved at se på mængden af *samvær* mellem samværsforælder og det udvalgte barn⁵ og ved at se på den adspurgte forælders oplevelse af *forældre-barn-konflikter, opdragelsesproblemer og den følelsesmæssige tæthed* til det udvalgte barn. Deres forældreevne måles ved at spørge begge forældre, om en af dem har vanskeligt ved at *prioritere deres barns/ børns behov* over sine egne, om *manglende omsorg er årsag til konflikter*, om de *oplever, at den anden forælder er en god forælder*, og om de tror, *den anden synes, han/hun selv er en god forælder*. Som et praktisk forhold, der kan vanskeliggøre eller hjælpe tætte relationer mellem børn og forældre, spørger vi forældrene, hvor lang *transporttid* der er mellem de to forældres hjem.

Børns trivsel ved hjælp af det validerede mål *SDQ* (25 spørgsmål om indadvendte og udadvendte adfærdsproblemer), der bruges i fire forskellige udgaver tilpasset 2-4-årige, 4-7-årige, 7-11-årige og 11-17-årige børn og unge. Til de helt små 0-2-årige anvender vi 3 udgaver af *ASQ-SE* (3-9 mdr., 10-15 mdr. og 16-21 mdr.), der bruger mellem 19 og 31 spørgsmål om børnenes konkrete adfærd til at score deres adfærdsproblemer. Da data til første runde af spørgeskemaundersøgelsen ved udfærdigelsen af denne midtvejsrapport endnu ikke er fuldt indhentet, og da der derfor er relativt få, der har besvaret ASQ_SE-skemaerne i de forskellige aldersgrupper, viser vi dog ikke resultaterne af ASQ_SE-målingen før i slutrapporten. Ud over spørgsmålene til de to validerede mål spørger vi forældrene, om de oplever, at deres indbyrdes *konflikter går ud over deres børn*, og om de er *bekymrede for deres børns trivsel*. Disse mål har

⁵ Hvis forældrene har flere fælles børn er det udvalgte barn det barn, hvis fire sidste cifre af CPR-nummeret er højest (se side 15).

vi suppleret med spørgsmål om, hvorvidt det udvalgte barn har vanskeligt ved at *passé sin skole*, se sine *søskende* og *kammerater* og *passé fritidsaktiviteter* pga. samværs- og bopælsordningen, om barnet generelt er *tilfreds med samværs- og bopælsordningen*, og om barnet efter forældrenes mening klarer sig godt i skolen og kan lide sin skole.

Endelig måler vi forældrenes trivsel ved at spørge om deres *livstilfredshed* på en skala fra 1-10, hvor 1 er den laveste grad af tilfredshed, og 10 er fuld tilfredshed, og ved at måle graden af psykisk mistrivsel ved hjælp af enkeltspørgsmål fra *HSCL-6-skalaen* (frygt, nervøsitet, nedtrykthed, følelse af, at alt er hårdt, håbløshed). Derudover måler vi antallet af forældrenes *fraværsdage* fra arbejdsmarkedet inden for den seneste måned for i sidste ende at kunne afgøre, om indsatsen medfører mindre sygefravær og bedre tilknytning til arbejdsmarkedet.

I det omfang det er muligt og giver mening, indhenter vi sammenlignelige tal fra Danmarks Statistik og SFI's forløbsundersøgelser af Årgang 95 (Analyser lavet til lejligheden på data fra 1999-2011) og Børn og unge i Danmark (Analyser lavet til lejligheden på data fra 2013) til at sammenligne forældre med en sag i Statsforvaltningen med andre børnefamilier bosiddende i Danmark.

FAMILIERNES KARAKTERTRÆK

BORGERNES SOCIOØKONOMISKE RESSOURCER

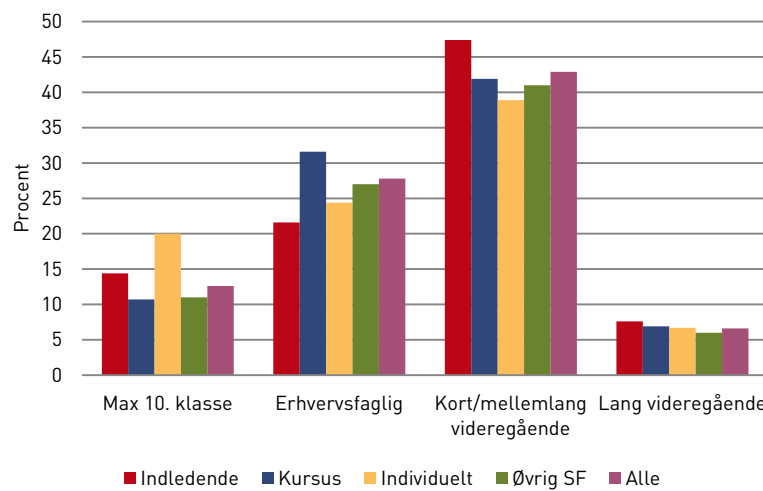
Sammenligner vi forældre med sager i Statsforvaltningen (vist i figur 5.1 og figur 5.2) med andre børnefamilier i Danmark (Årgang 95-forløbsdata; Børn og Unge i Danmark, registerdata fra 2011) ser det ud til, at forældre med en sag i Statsforvaltningen oplever deres økonomi mere stram, idet 44 pct. angiver, at deres økonomi er nogenlunde eller dårlig mod 23 -32 pct. i andre børnefamilier (Årgang 95-forløbsdata). Den stramme økonomi kan hænge sammen med bodeling, flytning og ekstra husleje i forbindelse med bruddet, men kan også være af mere permanent karakter.

Beskæftigelsesprocenten afviger ikke væsentligt fra andre børnefamilier (16 pct. ikke i arbejde mod 12-13 pct. i andre børnefamilier), men der er tilsyneladende lidt færre familier uden uddannelse ud over 10. klasse og lidt færre med lange videregående uddannelser blandt forældre med sager i Statsforvaltningen. Afvigelserne i uddannelsesniveau kan dog skyldes større frafald blandt lavtuddannede, og at spørgeskemaundersøgelsen ikke inkluderer store byområder som Århus og København, hvor der bor flere med universitetsuddannelser. Derudover viser figur 5.2, at 8 pct. taler et andet sprog end dansk sammen med deres familie, hvilket sandsynligvis er mindre end den reelle andel, idet vi formoder et højere frafald i denne gruppe end blandt rent dansktalende.

Ud over at forældre, der deltager i et individuelt forløb, ser ud til at have et lidt lavere uddannelsesniveau (20 pct., der højst har 10. klasse mod 10 pct. af kursusgruppen), adskiller forældre i de forskellige indsatser sig ikke fra hinanden, hvad angår socioøkonomiske ressourcer.

FIGUR 5.1

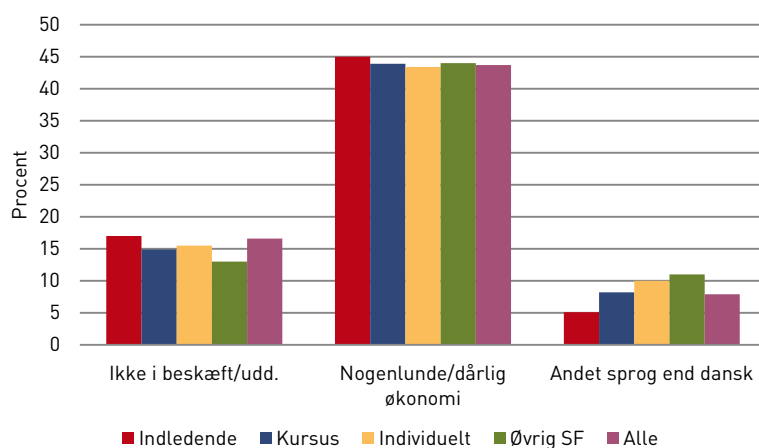
Andelen af forældre med forskellige uddannelsesniveauer fordelt på indsatstyper i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
 Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
 Forskelle ikke signifikante.
 Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

FIGUR 5.2

Andelen af borgere uden beskæftigelse, med dårlig økonomi, og som taler andet sprog end dansk i familien fordelt på indsatsstyper i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
Forskelle ikke signifikante.

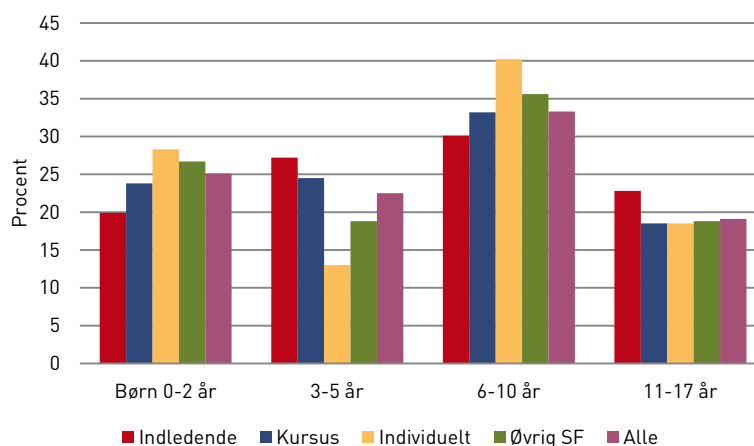
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

FAMILIERNES FAMILIESITUATION

I forhold til børnefamilier generelt er der blandt forældre med sager i Statsforvaltningen relativt mange sager med små børn (48 pct. har børn under 6 år) og færre med børn over 10 år (19 pct.) (figur 5.3).

FIGUR 5.3

Andelen af børn i forskellige aldersgrupper fordelt på indsattstyper i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.

Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.

Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.

Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.

Forskelle ikke signifikante.

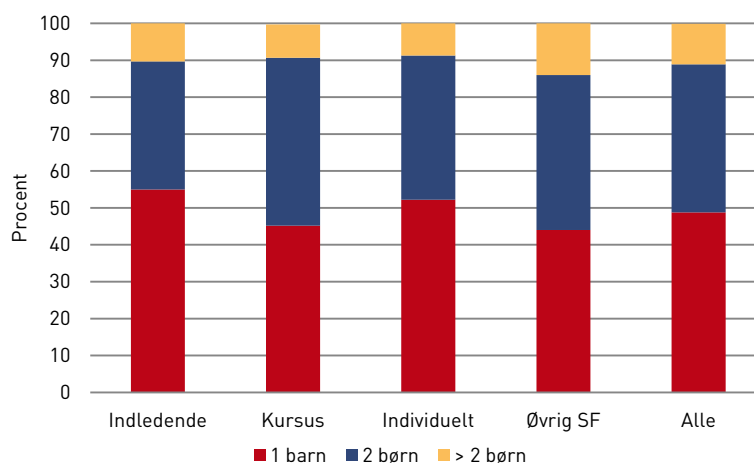
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

Forældrenes gennemsnitlige alder, da de blev forældre, svarer til befolkningen som helhed. Da de typisk opsøger Statsforvaltningen, når børnene er relativt små, vil der dog være flere unge familier iblandt dem. Der er en svag (ikke signifikant) tendens til, at forældre, der deltager i de individuelle forløb, er lidt yngre end de øvrige forældre i Statsforvaltningen.

Antallet af børn i familier med sager i Statsforvaltningen er mindre end i befolkningen af par med fælles børn i øvrigt (figur 5.4/Danmarks statistik: FAM44N (49 pct. mod 35 pct.)). Forældre, der stopper efter den indledende samtale, har lidt oftere end de øvrige par kun et fælles barn, mens kursusgruppen og forældre, der overføres til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, oftere har to eller flere børn.

FIGUR 5.4

Andelen af forældre med 1, 2 eller flere fælles børn fordelt på indsats typer i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

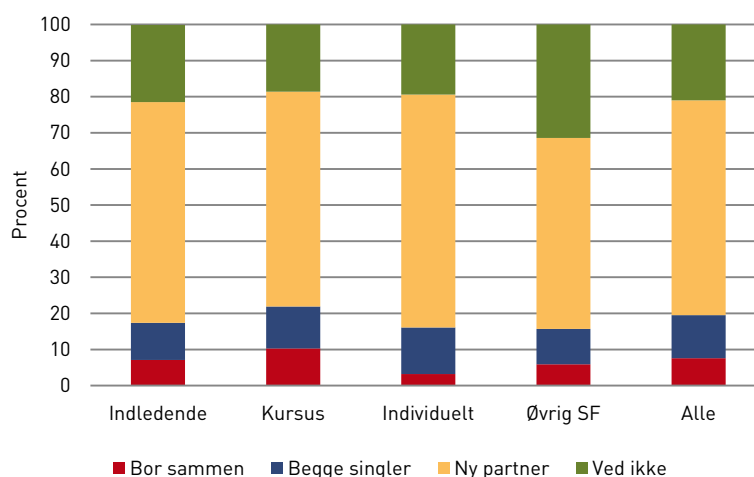
Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
Signifikant forskel *.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

Når forældrene opsøger Statsforvaltningen, vist i figur 5.5, bor 8 pct. stadig sammen, 12 pct. er begge singler, mens 60 pct. af forældrene angiver, at de selv eller den anden har en ny kæreste eller samlever. De resterende 21 pct. af forældrene har ikke selv fundet en ny kæreste og kender ikke den andens samlivsstatus. I kursusgruppen er der flest (10 pct.), der fortsat bor sammen, mens der i gruppen, der overføres til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, er mange, der ikke har kendskab til den anden forælders samlivsstatus (31 pct.).

FIGUR 5.5

Forældrenes nuværende samlivsstatus fordelt på indsatsstyper i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

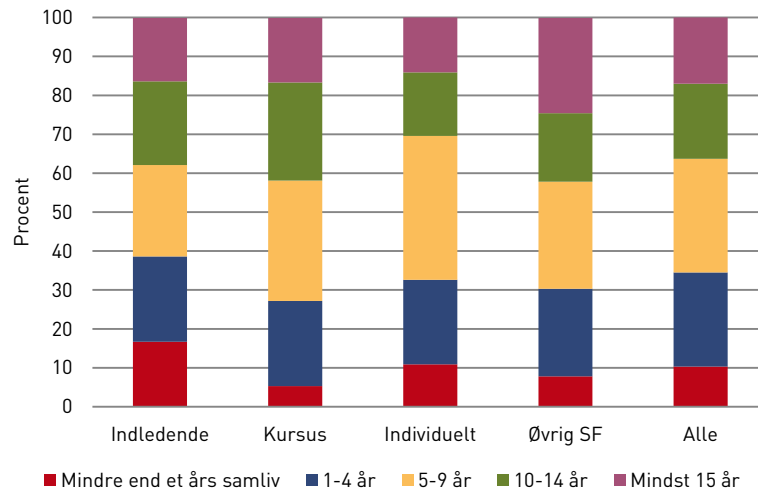
Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
 Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
 Signifikant forskel **

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

En del af forældrene med sager i Statsforvaltningen har, som figur 5.6 viser, korte forhold bag sig, idet en tredjedel har haft mindre end 5 års samliv – heraf 10 pct. mindre end 1 år. Her ser vi en signifikant forskel på de forskellige indsatsgrupper, idet 17 pct. af forældre, der vælger at stoppe forløbet efter den indledende samtale, og 10 pct. af de, der visiteres til et individuelt forløb, har været sammen i mindre end 1 år mod kun 5 pct. af forældre, der visiteres til et kursusforløb. 45 pct. af forældrene var gift før samlivsbruddet – flest blandt forældre i individuelle forløb og færrest blandt forældre, der stopper efter den indledende samtale. I den øvrige befolkning af par med børn er ca. 80 pct. gift. (74 pct. af forældre med kun et barn) (Danmarks Statistik: FAM44N). Det er en meget betydelig forskel, som harmonerer med at en del har korte forhold bag sig og kan indikere, at parrelationen har været for skrøbelig til, at de har villet committe sig til hinanden.

FIGUR 5.6

Længden af forældrenes samliv fordelt på indsatsstyper i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
 Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.

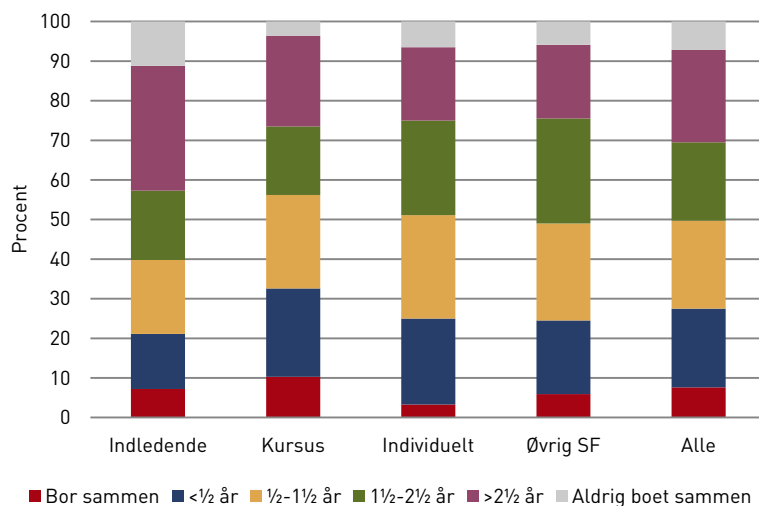
1. Signifikant forskel ***

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

Ser vi i figur 5.7 på, hvor lang tid der går, fra forældrene har brudt med hinanden, og til de opsøger Statsforvaltningen, er der 8 pct., der stadig bor sammen, og i alt 28 pct., der opsøger Statsforvaltningen, inden der er gået ½ år. 22 pct. opsøger Statsforvaltningen efter ½-1½ år, 20 pct. 1½ til 2½ år efter bruddet, mens en fjerdedel først kontakter Statsforvaltningen efter mere end 2½ år. Her ser vi igen en signifikant forskel på grupperne, idet forældre, der stopper forløbet uden at komme på kursus, har ventet længere med at opsøge Statsforvaltningen, mens kursusdeltagerne i højere grad er nyskilte eller stadig bor sammen.

FIGUR 5.7

Tid fra samlivsbrud til kontakt med Statsforvaltningen fordelt på indsats typer i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
 Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
 Signifikant forskel ***
 Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

SAMARBEJDE OG KONFLIKT FØR MØDET MED STATSFORVALTNINGEN

SAGSTYPER

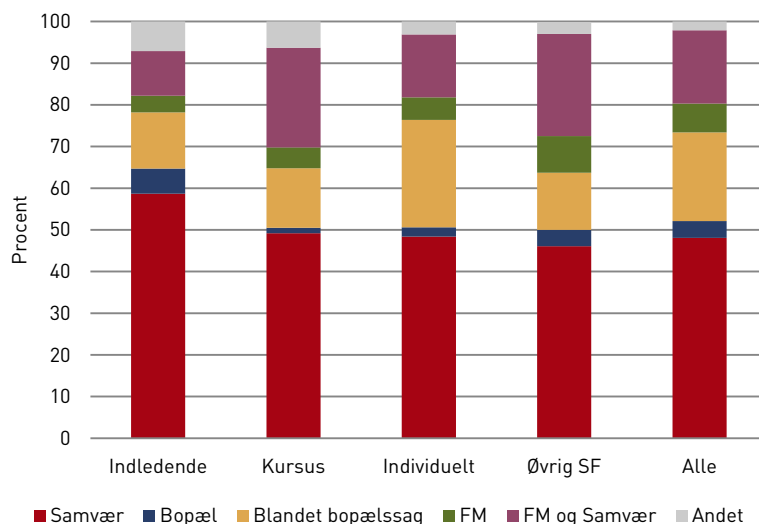
Forældrene, der deltager i de forskellige forløb, adskiller sig tydeligt med hensyn til sagstyper, konfliktniveau, og hvad der kendetegner deres konflikt og samarbejde.

Generelt er 48 pct. af førstegangshenvendelserne i Statsforvaltningen, som figur 5.8 viser, rene samværssager, 23 pct. er bopælssager (19 pct. blandet med samvær og/eller forældremyndighed), mens 24 pct. er forældremyndighedssager, der oftest også omhandler samvær.

Her ser vi, at forældre, der stopper forløbet efter den indledende samtale, adskiller sig ved en høj andel rene samværssager, mens forældre, der deltager i kurset, har relativt få bopælssager mod til gengæld lidt flere forældremyndighedssager. Forældre med bopælssager er til gengæld overrepræsenteret blandt forældre, der deltager i et individuelt forløb.

FIGUR 5.8

Andelen af forældre med forskellige sagstyper fordelt på indsatsstyper i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
 Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
 Signifikant forskel ***
 Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

KONFLIKTNIVEAU OG SAMARBEJDE

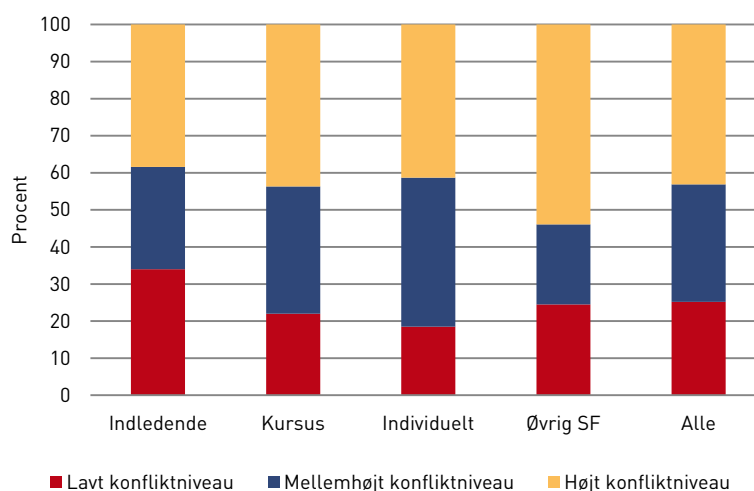
Bopælssagerne er kendetegnet ved et højere konfliktniveau end rene samværs- og især rene forældremyndighedssager, og vi ser derfor også i figur 5.9, at forældre, der vælger at stoppe forløbet efter den indledende samtale, har et lavt konfliktniveau sammenlignet med de øvrige deltagere.

Generelt viser figuren, at 25 pct. har, hvad vi definerer som et lavt konfliktniveau, hvor de måske er uenige om enkelte ting, men generelt har respekt for hinanden og kan takle deres uenigheder. 32 pct. har et mellemhøjt konfliktniveau, hvor de oplever mistænkeliggørelse, bebrejdelser og mange skændier; mens 43 pct. har et højt konfliktniveau, hvor de har opgivet at tale sammen eller ligefrem opfatter hinanden som fjender.

Forældre, der deltager i et kursusforløb eller et individuelt forløb, adskiller sig ikke væsentligt fra hinanden, hvad angår konfliktniveauet i sig selv, og i begge grupper er der således godt 40 pct., der har et højt konfliktniveau. Det er dog noget lavere end i gruppen, der overføres til Statsforvaltningens øvrige afdelinger, idet hele 54 pct. af denne gruppe har et højt konfliktniveau.

FIGUR 5.9

Andelen af forældre med forskelligt konfliktniveau fordelt på indsatsstyper i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

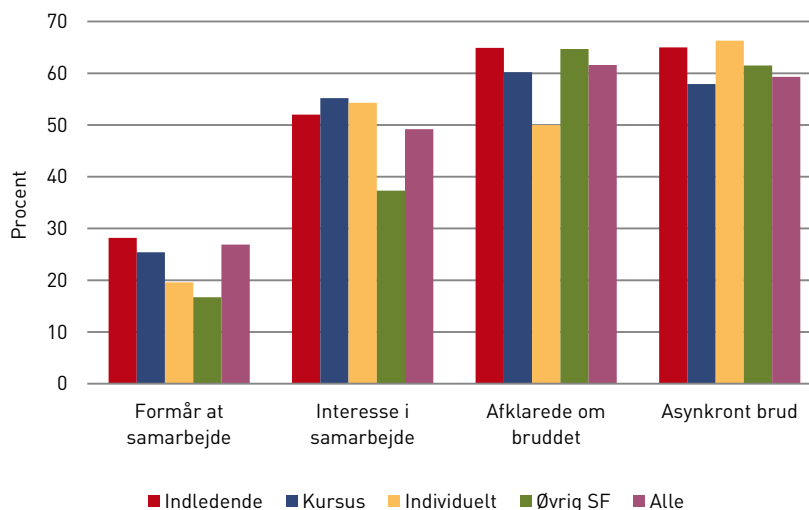
Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
 Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
 Signifikant forskel *

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

Spørger vi i figur 5.10 forældrene, om de oplever, at de kan samarbejde med den anden forælder, om de oplever, at der er gensidig interesse for samarbejdet; om de oplever, at begge er afklarede omkring bruddet med den anden forælder, og hvorvidt beslutningen om at ophæve samlivet blev truffet af den ene eller i fællesskab, ser vi, at 62 pct. oplever at være afklarede omkring bruddet, men at 59 pct. i høj eller nogen grad har oplevet, at beslutningen i nogen grad kom bag på en af parterne, hvilket indikerer en asynkron brudproces, der erfaringsmæssigt kan afstedkomme konflikter affødt af vrede eller fortvivelse. Knap halvdelen oplever, at begge har en interesse i at få samarbejdet til at fungere, og 27 pct. oplever, at de ved sagens oprettelse formår at få samarbejdet til at fungere. Generelt har både deltagerne i kurser og i de individuelle forløb svært ved at få samarbejdet til at køre, men begge grupper har i højere grad end de øvrige grupper et håb om/en tro på, at samarbejdet kan forbedres. Der er en ikke signifikant tendens til, at deltagerne i de individuelle forløb er mindre afklarede i forhold til bruddet end deltagerne i kursustilbuddet, hvilket også afspejles i en højere andel, der angiver, at beslutningen om at ophæve samlivet i nogen eller høj grad kom bag på en af parterne.

FIGUR 5.10

Andelen af forældre med forskellige interesse og evne til samarbejde samt afklaring fordelt på indsats typer i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

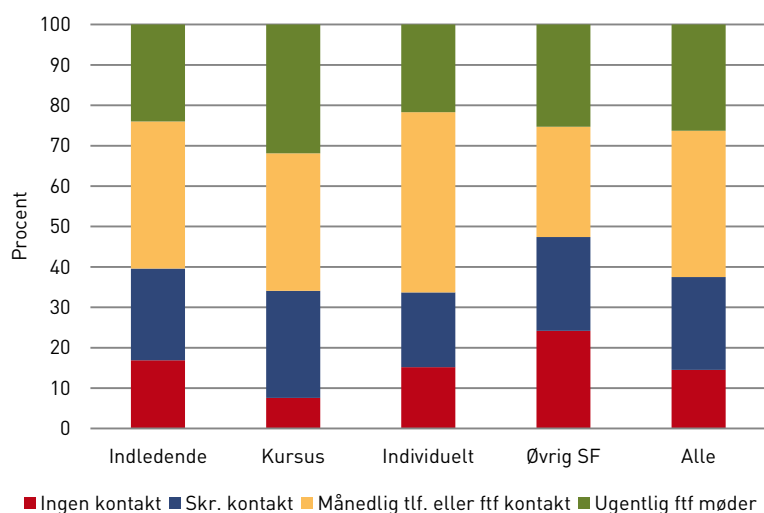

Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
 Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
 Samarbejde og interesse signifikant forskel *, afklaring og asynkront brud ikke signifikant forskel.
 Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

Figur 5.11 viser graden af skriftlig, telefonisk og fysisk kontakt mellem forældrene. Vi ser, at hver syvende forælder (15 pct.) ikke har nogen form for kontakt med den anden forælder, mens knap hver fjerde kun har skriftlig kontakt. 36 pct. taler sammen eller er i fysisk kontakt hver måned, mens godt en fjerdedel ses fysisk hver uge. Her adskiller deltagerne i kursustilbuddene sig ved en højere grad af kontakt og især en højere grad af ugentlig fysisk kontakt. Blandt forældre, der overføres til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen og i lidt mindre grad blandt forældre, der afslutter forløbet efter den indledende samtale eller deltager i individuelle forløb, er der omvendt flere, der slet ikke har kontakt med hinanden.

FIGUR 5.11

Andelen af forældre med forskellige typer af indbyrdes kontakt fordelt på indsatsstyper i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
 Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
 Signifikant forskel**

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

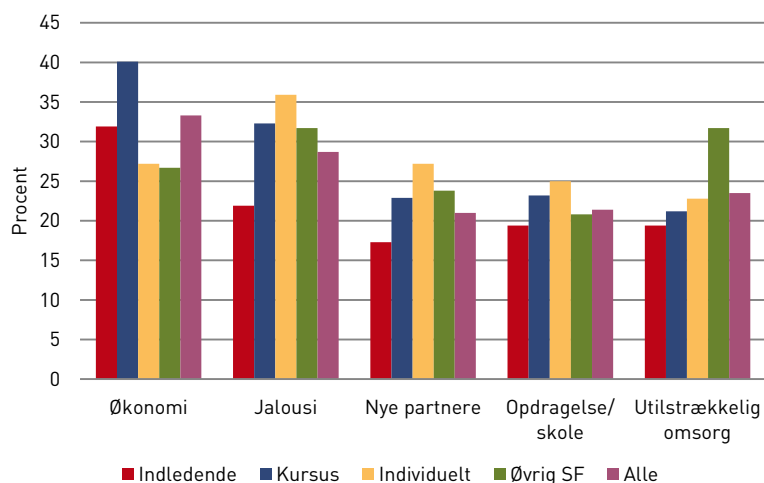
Når forældrene kommer til Statsforvaltningen, har 54 pct. en skriftlig eller mundlig aftale om samvær, som overholdes. 19 pct. har en aftale, som ikke overholdes, mens 26 pct. ikke har en aftale. Der er en ikke-signifikant tendens til, at forældre, der overføres til Statsforvaltningens øvrige afdelinger, sjældnere end de andre grupper har lavet aftaler omkring børnenes samvær og bopæl.

KONFLIKTINDHOLD

Ser vi i figur 5.12 nærmere på konflikt*indholdet*, oplever en tredjedel af forældrene konflikter om økonomi, 29 pct. oplever problemer med jalousi, mens 20 pct. oplever, at nye partnere gør det svært at samarbejde. Derudover oplever henholdsvis 22 og 24 pct., at deres konflikter handler om børnenes opdragelse, skolegang og/eller omsorg. Kursusdeltagerne skiller sig her ud fra de andre grupper ved, at økonomi i noget højere grad nævnes som et konfliktemne; forældre i de individuelle forløb nævner oftere end de øvrige grupper nye partnere som konfliktemne, mens forældre, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, i højere grad nævner utilstrækkelig omsorg (knap signifikant).

FIGUR 5.12

Andelen af forældre, der angiver økonomi, jalousi, nye partnere, opdragelse eller utilstrækkelig omsorg som konfliktårsager fordelt på indsatstyper i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

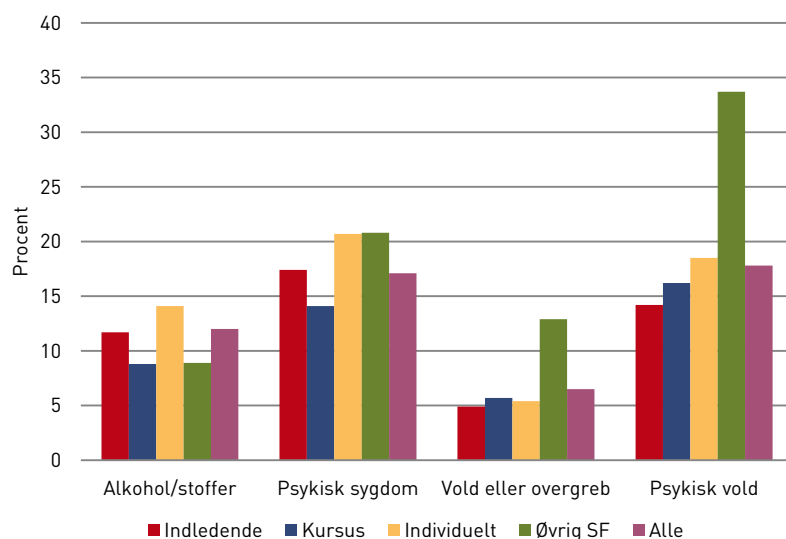
Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
 Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
 Økonomi og nye partnere signifikantforskelt *

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

I den tungere ende af problemskalaen ser vi i figur 5.13, at 12 pct. oplever misbrugsproblemer, 17 pct. oplever psykisk sygdom, 7 pct. oplever vold eller overgreb, mens 18 pct. har oplevet psykisk vold. Her skiller forældre, hvis sag behandles i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, sig ud som en mere udsat gruppe, idet hele 13 pct. har oplevet fysisk vold eller overgreb, mens 34 pct. har oplevet psykisk vold. At alvorlige sociale problemer synes at fylde en del i hele gruppen af familier med sager i Statsforvaltningen og særligt i gruppen, der overføres til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, bekræftes i figur 5.14, hvor vi ser, at 21 pct. af alle og 33 pct. af forældre, der er overført til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, har haft kontakt med en kommunal sagsbehandler angående et eller flere af deres børn de seneste 6 måneder. I andre børnefamilier med 3 og 7 årige børn er det ca. 8 pct., der har haft kontakt med en kommunal sagsbehandler angående deres børn det seneste halvår (Ottosen m.fl., 2014: 112).

FIGUR 5.13

Andelen af forældre, der angiver misbrug af alkohol eller stoffer, psykisk sygdom, fysisk eller psykisk vold som konfliktårsag fordelt på indsats typer i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

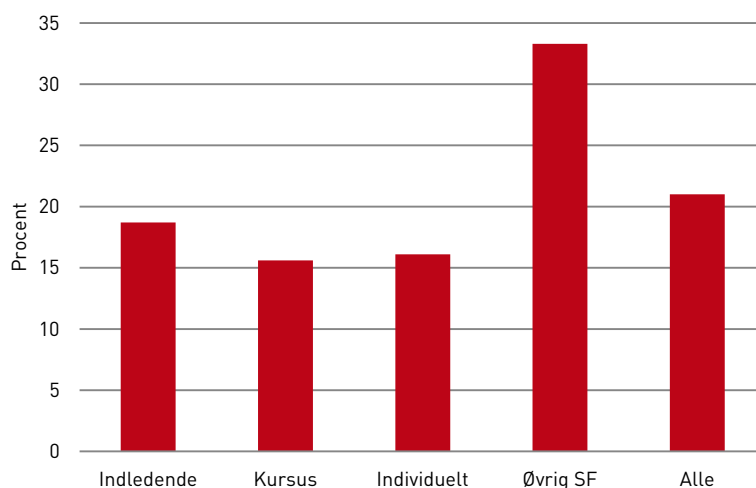

Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
Psykisk vold signifikantforskel **

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

FIGUR 5.14

Andel af forældre, der har været i kontakt med en sagsbehandler i kommunen angående deres børn de seneste 6 måneder fordelt på indsatstyper i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
Signifikantforskel **

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

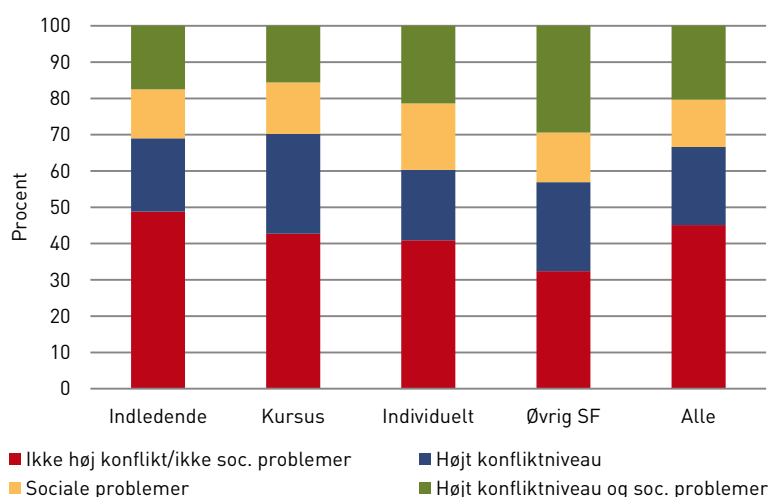
Opdeler vi endelig forældrene *både* efter konfliktniveau *og* tilstedeværelsen af sociale problemer, herunder også voldsproblematikker, ser vi i figur 5.15, at 45 pct. af forældre med sager i Statsforvaltningen hverken har et højt konfliktniveau eller et eller flere sociale problemer. 22 pct. har et højt konfliktniveau uden sociale problemer, 13 pct. har sociale problemer, uden at have et højt konfliktniveau, mens 20 pct. har både et højt konfliktniveau og et eller flere sociale problemer.

Fokuserer vi på deltagerne i de forskellige indsatser, ser vi, at halvdelen af forældre, der afslutter deres forløb efter den indledende samtale, hverken har et højt konfliktniveau eller sociale problemer. Forældre, der deltager i eller visiteres til kurset, har i højere grad end de øvrige forældre et højt konfliktniveau uden samtidig at have sociale problemer (28 pct.) og er den gruppe, hvor de sociale problemer er færrest. Konfliktniveauet blandt forældre, der deltager i de individuelle forløb, er det samme som blandt forældre, der deltager i kurser. Her er der dog en del flere sager (i alt 40 pct.), der også har et socialt problem. Højest konfliktniveau og flest sociale problemer finder vi dog i gruppen af forældre,

der allerede i visitationen eller i løbet af forløbet er blevet overført til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen. Her har to tredjedele enten et socialt problem eller et højt konfliktniveau.

FIGUR 5.15

Andel af forældre, der har et højt konfliktniveau og/eller sociale problemer fordelt på indsatstyper i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
 Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
 Signifikant forskel*

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

RELATIONER MELLEM FORÆLDRE OG BØRN

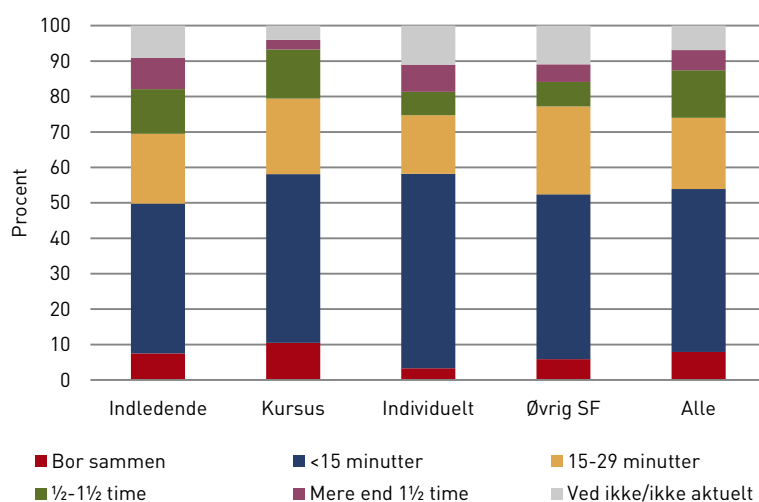
Vi beskriver kontakten mellem forældre og børn ved at se på både den fysiske afstand mellem forældrenes hjem, samværshyppigheden og den følelsesmæssige kontakt mellem forælder og barn, som forælderen oplever den.

Forældre og børns mulighed for at opretholde en tæt relation og eventuelt etablere en udvidet samværsordning/deleordning er væsentlig nemmere, hvis afstanden mellem forældrenes hjem er begrænset. En kort transporttid gør derudover barnets hverdag i skolen og fritiden lettere, hvorfor transporttiden ofte vil indgå som medvirkende faktor både i konflikterne mellem forældre og i forhold til de gener, barnet eventuelt oplever af skilsmissem.

De fleste børn (godt 70 pct.) i de sager, der oprettes i Statsforvaltningen, har, som vist i figur 5.16, mindre end ½ times transporttid mellem forældrenes hjem. 13 pct. har mellem ½ og 1½ times transport, mens 6 pct. har mere end 1½ times transport mellem de to hjem. 7 pct. angiver, at de ikke kender transporttiden, eller at dette spørgsmål ikke er aktuelt, hvilket oftest indikerer⁶, at det udvalgte barn ikke har samvær med samværsforælderen. Kursusgruppen har den korteste transporttid, idet knap 80 pct. har mindre end ½ times transport.

FIGUR 5.16

Transporttiden mellem forældrene fordelt på indsattstyper i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.

Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.

Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.

Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.

Signifikant forskel *

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

Det generelle niveau af samvær mellem samværsforælder og det udvalgte barn varierer ikke betydeligt fra det, vi ser i andre skilsmissefamilier (Otosen m.fl., 2014: s. 101). I 12 pct. af familierne er der således ingen kontakt mellem samværsforælder og barn, og i 9 pct. er der samvær uden overnatning. I 27 pct. af familierne overnatter barnet 1-6 dage om måneden hos samværsforælderen, i 20 pct. af familierne er der 7-12 overnatninger – det man populært kalder 4/10, 5/9 og 6/8 ordninger, og i 22 pct. har

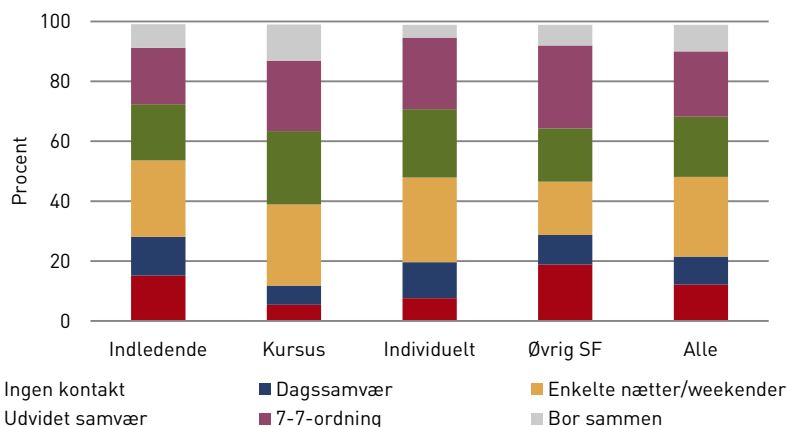
6. Baseret på yderligere statistiske analyser af 'Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde'.

familier arrangeret en 7-7 deleordning, hvor barnet altså bor lige meget hos sin far og sin mor. Ca. 9 pct. bor stadig sammen, når de henvender sig til Statsforvaltningen og praktiserer derfor endnu ikke en samværsordning.

Vi ser dog i figur 5.17, at flere i kursusgruppen har udvidede samværsordninger/deleordninger, og at relativt få (5 pct.) angiver, at der ingen kontakt er mellem samværsforældre og det udvalgte barn. Blandt forældre, der visiteres til et individuelt forløb, er der lidt flere uden kontakt og lidt flere, hvor det udvalgte barn ikke overnatter hos samværsforælderen, og ellers samme andel med udvidede samværsordninger. Mindst kontakt mellem samværsforælder og det udvalgte barn ser vi både blandt forældre, der overføres til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, og blandt forældre, der vælger at stoppe efter den indledende samtale, idet vi i begge grupper har knap 20 pct., hvor samværsforælderen ikke har set det udvalgte barn i måneden op til sagens opstart. Yderligere analyser viser, at kontakten mellem samværsforælderen og barnet i høj grad hænger sammen med forældrenes indbyrdes konfliktniveau, idet 20 pct. af forældre med et højt konfliktniveau angiver, at samværsforælderen ikke har set deres børn den seneste måned mod 5 pct. af forældre med et lavt konfliktniveau.

FIGUR 5.17

Andele af familier med forskellige samværsordninger fordelt på indsatsstyper i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

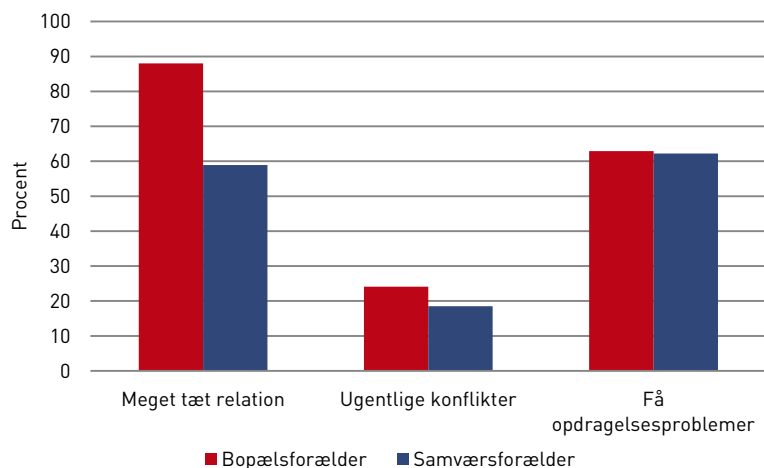
Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
 Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
 Udvidet samvær: 4/10; 5/9 og 6/8 ordninger.
 Signifikant forskel***
 Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

Forældrenes oplevelse af relationen til deres børn, vist i figur 5.18, varierer efter, om forældrene angiver, at de er bopælsforælder eller samværsforælder, men ikke mellem forældrene i de forskellige indsatser. 88 pct. af bopælsforældre angiver således en meget tæt relation til deres barn mod 59 pct. af samværsforældre. Mellem 24 og 19 pct. (forskel ikke signifikant) angiver, at de ugentligt har konflikter med deres børn, mens 62 pct. angiver, at de har nemt ved at opdrage deres barn.

Sammenlignet med øvrige danske familier med børn er andelen af forældre, der oplever opdragelsesproblemer, og andelen af forældre, der oplever at have et meget tæt bånd mellem forældre og børn, nogenlunde den samme som i andre familier med børn (Årgang 95 data fra 1999-2011).

FIGUR 5.18

Andele af forældre med meget tæt relation, ugentlige konflikter og fravær af opdragelsesproblemer fordelt på bopæls- og samværsforælder. Procent.

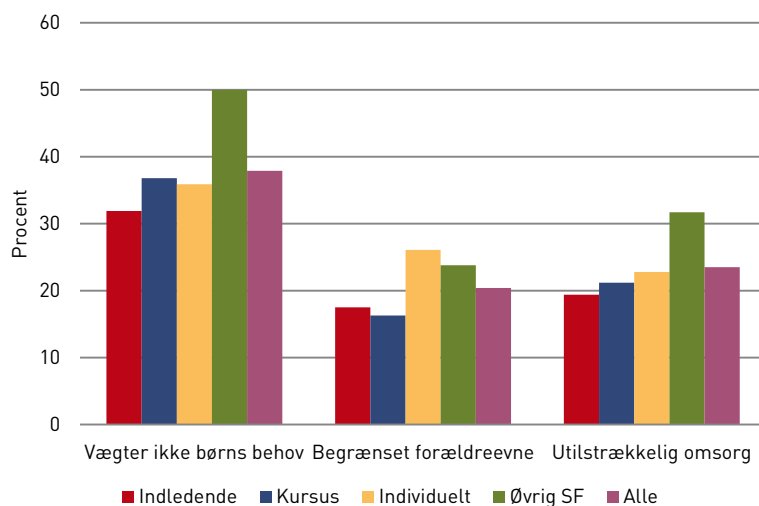
Anm.: Tæthed af relation: Signifikant forskel***.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

I figur 5.19 har vi forsøgt at indkredse forældrenes oplevelse af hinandens forældreevne ved at spørge forældrene, om de *oplever, at den anden forælder er en god forælder*, om de tror, den anden forælder *oplever, at han/hun selv er en god forælder*, og om de er enige i udsagnet ”*Vi vægter begge vores barns/børns behov højere end vores egne individuelle behov*”. Her ser vi, at 38 pct. ikke oplever, at begge forældre vægter deres børns behov højere end deres egne behov, at 20 pct. angiver, at den anden ikke er en god forælder, eller tror, at den anden ikke oplever, at han/hun selv er en god forælder, samt at 24 pct. angiver, at manglende omsorg er en årsag til konflikt mellem forældrene (også vist i figur 5.12). Forældre, der overføres til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, skiller sig ud med signifikant flere (50 pct.), der oplever, at børnenes behov ikke vægtes højere end forældrenes, og signifikant flere, der oplever omsorgsproblemer (32 pct.). Derudover viser figur 5.19, at forældre i de individuelle forløb og forældre, der overføres til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, signifikant oftere anklager hinanden for ikke at være en god forælder.

FIGUR 5.19

Andel forældre, der ikke vægter deres børns behov, ikke oplever, at hinanden er gode forældre og oplever, at manglende omsorg er årsag til konflikt fordelt på indsats typer i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
 Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
 Vægt af børns behov og utilstrækkelig omsorg: signifikante forskelle (*) mellem 'Øvrig SF' og øvrige grupper.
 Påstand om nedsat forældreevne: signifikant forskel mellem 'Individuelle forløb'/'Øvrig SF' og 'Kursus'/'Indledende'.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

BØRNS HVERDAG OG TRIVSEL

Vi viser i dette afsnit, hvordan de børn, som undersøgelsen fokuserer på, trives og lever deres hverdag efter deres forældres opfattelse. Til at afklare dette bruger vi som beskrevet de validerede mål SDQ (Standard and Difficulties Questionnaire) til de 2- til 17-årige børn.⁷ SDQ måler afvigende adfærd og psykosomatiske symptomer på mistrivsel. Ud over SDQ-spørgsmålene har vi spurgt forældrene om børnenes konkrete gener og tilfredshed med samværs- og bopælsordningen, om forældrene oplever, at deres konflikt påvirker deres børn negativt, og hvorvidt deres børn trives i skolen og klarer sig godt fagligt.

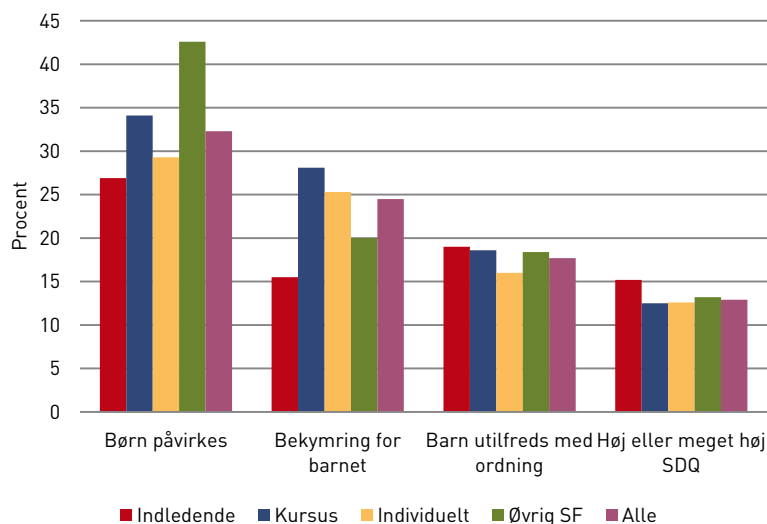
7. Som beskrevet måler vi også de 3-21 mdr. gamle børns adfærd ved hjælp af ASQ_SE-instrumentet, men pga. få besvarelser i hver aldersgruppe bringer vi først resultatet af disse analyser i slutrapporten, der udkommer i 2018.

En tredjedel af alle forældre oplever, vist i figur 5.20, at deres konflikter i høj grad påvirker deres børn negativt, 25 pct. er bekymrede for det udvalgte barns trivsel, og 18 pct. oplever, at deres børn er utilfredse med den nuværende samværs- eller bopælsordning. Forældre, hvis sag er overført til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, oplever i højere grad, at deres konfliktniveau går ud over deres børn, mens kursusgruppen skiller sig ud som dem, der bekymrer sig mest om børnenes trivsel. Dertil svarer 18 pct. af forældrene, at deres barn er utilfreds med den nuværende samværs- og/eller bopælsordning. Når vi måler børnenes trivsel ved hjælp af SDQ-instrumentet og spørger både samværs og bopælsforældre får vi, at gennemsnitligt 13 pct. af de 2-17-årige børn har en adfærd, der ligger væsentligt uden for normalområdet (høj eller meget høj score (ml. 16 og 40 point)) ifølge deres forældres besvarelser. For de yngste børn op til 7 år, som vi kan sammenligne med den øvrige børnebefolkning i datasættet Børn og unge i Danmark, er andelen med en unormal adfærd dog højere (20 pct.) og svarer således til niveauet blandt andre børn fra skilte familier (Børn og Unge i Danmark, data fra 2013).

De mindste børns adfærdsproblemer har vi som beskrevet målt ved hjælp af måleinstrumentet ASQ_SE, men da de foreløbige resultater pga. få besvarelser er usikre, giver det ikke mening at vise resultaterne i denne midtvejsrapport.

FIGUR 5.20

Andel forældre, der oplever, at deres børn trives dårligt, påvirkes af konflikter eller er utilfreds med ordningerne fordelt på indsattstyper i "Forældre sammen – hver for sig". Procent.

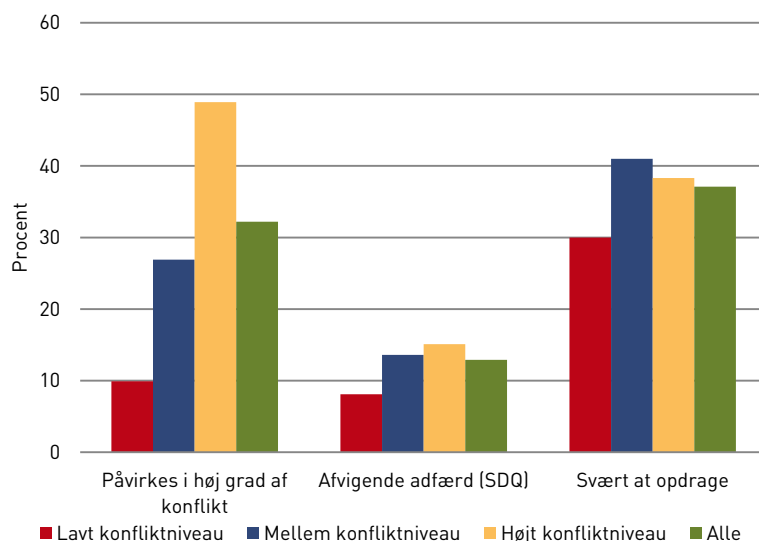

Anm.: Indledende: Alle, der har deltaget i en indledende samtale og ikke har deltaget i yderligere dele af indsatsen.
 Kursus: Alle, der er visiteret til kursusforløb og ikke efterfølgende er overført til individuelt forløb eller øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Individuelt: Alle, der er visiteret til individuelt forløb og ikke efterfølgende er overført til øvrige afdelinger af Statsforvaltningen.
 Øvrig SF: Alle, der får deres sag behandlet i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen, eventuelt efter først at have deltaget i dele af FSHS.
 Signifikant forskel på 'Bekymring for barnet' og 'Børn påvirkes'.
 Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

Vi ser altså kun mindre forskelle mellem deltagerne i de forskellige indsætter, når det gælder børnenes trivsel. Til gengæld er der ret tydelige forskelle (figur 5.21) på børnenes trivsel, når vi undersøger, hvordan børnenes trivsel hænger sammen med forældrenes konfliktniveau. Har forældrene et lavt konfliktniveau, oplever 10 pct., at deres samarbejds vanskeligheder går ud over børnene, hvorimod næsten 50 pct. af forældre med et højt konfliktniveau oplever dette. Derudover ser vi en lidt mindre markant, men dog signifikant sammenhæng mellem konfliktniveau og trivsel målt med SDQ-skalaen, og vi ser, at både forældre med mellemhøjt og højt konfliktniveau oplever flere opdragelsesproblemer end forældre med et lavt konfliktniveau.

FIGUR 5.21

Andel forældre, der oplever, at deres børn trives dårligt, påvirkes af konflikter eller er utilfreds med ordningerne fordelt på forældrenes konfliktniveau. Procent.

Anm. Signifikante forskelle ***/**/*

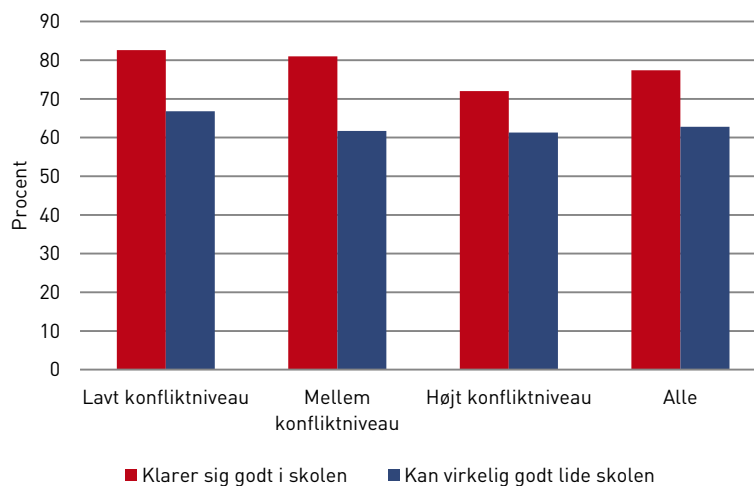
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

Undersøgelsen viser (figur 5.22), at 63 pct. af de adspurgte oplever, at deres barn kan lide at gå i skole, mens 77 pct. oplever, at deres skolebarn klarer sig godt eller virkelig godt i skolen, hvilket er færre, end vi ser i den øvrige børnebefolkning, hvor ca. 90 pct. af forældrene angiver, at deres børn klarer sig godt eller virkelig godt i skolen (Ottosen m.fl., 2014: s. 92). En mindre gruppe (12 pct.) angiver, at deres barn har fået individuel hjælp i form af psykologhjælp eller støttepædagog.

Der er ikke forskel på indsatsstyperne i forhold til børnenes trivsel i skole og daginstitutionen og heller ikke i forhold til, om børnene klarer sig godt i skolen. Det er der derimod, når vi undersøger sammenhængen mellem forældrenes konfliktniveau og børnenes faglige niveau, idet vi her finder, at 83 pct. af forældre med et lavt konfliktniveau oplever, at deres børn klarer sig godt eller virkelig godt i skolen mod 72 pct. af forældre med et højt konfliktniveau.

FIGUR 5.22

Andel forældre, der oplever, at deres børn trives godt i skolen og klarer sig godt fagligt fordelt på forældrenes konfliktniveau. Procent.

Anm. Signifikante forskelle **/*.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

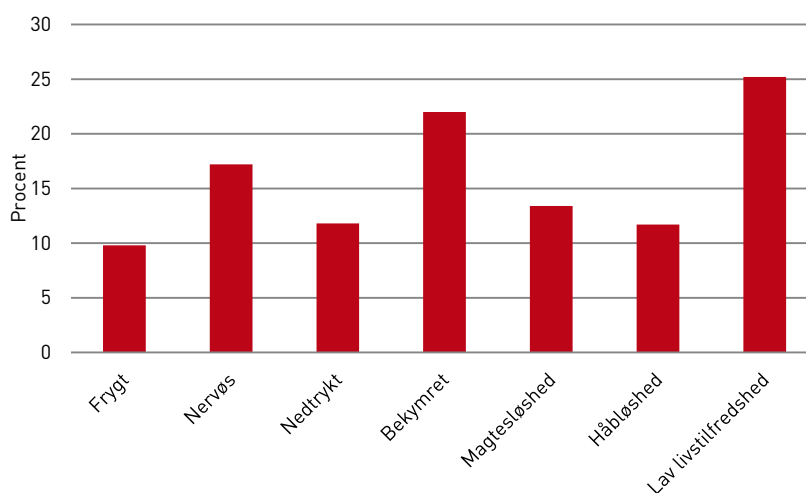
Ud over markørerne af børnenes trivsel vist i figur 5.21 og figur 5.22 viser undersøgelsen, at relativt få (6-9 pct.) oplever, at selve samværs- og bopælsordningen begrænser børnenes skolegang, kontakt til kammerater og pasning af fritidsaktiviteter, mens lidt flere (15 pct.) oplever, at barnet begrænses af samværs- og bopælsordningen i sin kontakt til søskende.

FORÆLDRES TRIVSEL OG SYGEFRAVÆR

Det sidste fokuspunkt i vores gennemgang af karaktertræk ved forældre og børn, der er i kontakt med Statsforvaltningen for første gang, er forældrenes egen trivsel. Her ser vi i figur 5.23, at en fjerdedel af forældrene har en relativt lav livstilfredshed, idet de højest angiver deres livstilfredshed til 5 på en skala fra 0 til 10, og at mellem 10 og 22 pct. angiver, at de er 'ret plaget' eller 'meget plaget' af frygt, nervøsitet, nedtrykthed, bekymring, magtesløshed eller håbløshed. Alt i alt angiver 34 pct. af forældrene, at de er ret plaget eller meget plaget af mindst et af disse symptomer, og 21 pct. angiver, at de er plaget af mindst to symptomer.

FIGUR 5.23

Andel af forældre, der oplever at være ret plaget eller meget plaget af forskellige symptomer på psykisk mistrivsel. Procent.

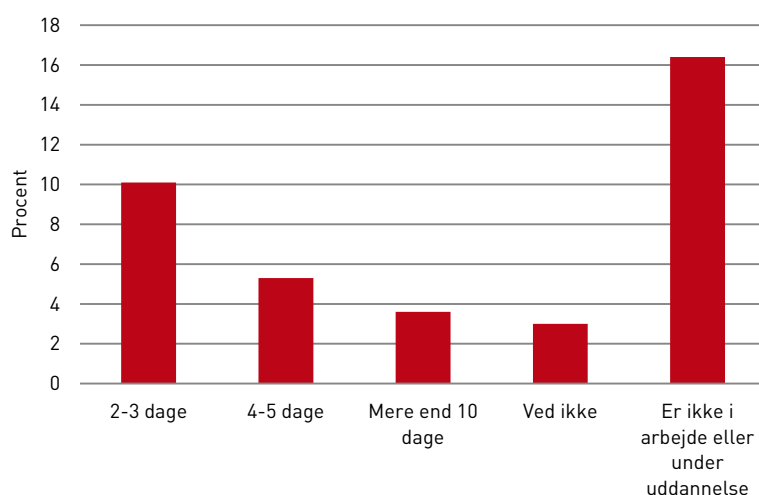

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

I forhold til arbejdsfravær angiver 16 pct. i figur 5.24, at de ikke er i arbejde eller uddannelse, mens 19 pct. angiver, at de har været fraværende mindst 2 dage om måneden, op til de har kontakttet Statsforvaltningen. Det er vanskeligt at sammenligne disse tal med den øvrige befolknings sygefravær, da opgørelsesmetoderne er forskellige. Regner man de beskæftigede forældres fravær sammen, har de gennemsnitligt haft minimum 1,5 fraværsdage den seneste måned, svarende til 18 årlige fraværsdage. Ifølge Danmarks Statistik (FRA024) har fuldtidsansatte danskere i gennemsnit 9 hele fraværsdage om året. Et forsigtigt skøn viser således, at forældre med sager i Statsforvaltningen i hvert fald den seneste måned før kontakten til Statsforvaltningen har haft et højere fravær fra arbejde end den øvrige befolkning.

FIGUR 5.24

Forældres fravær fra arbejde den seneste måned. Procent.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Første runde.

OPSAMLING

I denne opsamling tegner vi på baggrund af analyserne i kapitel 5 et samlet billede af hele gruppen af forældre samt de fire udvalgte undersøgelsesgrupper: 1) familier, der visiteres til indsatsen, men vælger at stoppe efter den indledende samtale; 2) familier, der visiteres til/deltager i kursus; 3) familier, der visiteres til/deltager i et individuelt forløb; og 4) familier, hvis sag behandles i de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen⁸.

DEN SAMLEDE GRUPPE AF FORÆLDRE MED SAG I STATSFORVALTNINGEN
Generelt er der kun mindre forskelle på de socioøkonomiske forhold hos forældre med sager i Statsforvaltningen. Det ser dog ud til, at de, når de henvender sig til Statsforvaltningen, har lidt flere økonomiske problemer, hvilket kan hænge sammen med de vanskeligheder, der opstår i forbindelse med bodeling og flytning. I forhold til andre børnefamilier adskiller forældre med sager i Statsforvaltningen sig desuden ved, at de har relativt korte forhold bag sig, oftere kun har et barn sammen og sjældnere har været gift, før de gik fra hinanden. Mængden af samvær mellem samværsforælder og barn adskiller sig ikke væsentligt fra øvrige skilsmissefamilier, men der er en relativt stor andel af forældre, (40 pct.), der enten

8. Størstedelen af gruppen har ikke deltaget i forsøgsprojektet. Et mindretal er overført til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen efter at have deltaget i dele af indsatsen.

slet ikke har kontakt med hinanden eller kun kontakter hinanden via sms eller mail.

Forældre med sager i Statsforvaltningen har som ventet et højt konfliktniveau, idet 43 pct. angiver, at de ikke kan tale sammen eller ligefrem opfatter hinanden som fjender. Mange har sociale problemer som misbrug, psykisk sygdom, fysisk vold eller psykisk vold (34 pct.), og en høj andel har været i kontakt med en kommunal sagsbehandler angående deres børn før kontakten med Statsforvaltningen (21 pct.).

En tredjedel af forældrene oplever, at deres konflikter i høj grad har negative konsekvenser for deres børn, en fjerdedel udtrykker bekymring for deres børn, og lige så mange angiver, at manglende omsorg er årsag til konflikter mellem forældrene. En femtedel angiver tvivl om en af forældrenes forældreevne, og to femtedele oplever ikke, at begge forældre prioriterer deres børns behov højere end deres egne. Det er høje andele, der udtrykker bekymring for børnenes omsorg, men det giver sig ikke udtryk i et højere niveau af adfærdsproblemer, end vi ser i resten af børnebefolkningen. Når det kommer til skolegangen, ser vi dog, at forældre med sag i Statsforvaltningen i mindre omfang end andre forældre angiver, at deres børn klarer sig godt i skolen. Børnenes trivsel hænger kun i mindre omfang sammen med den indsats, forældrene deltager i i Statsforvaltningen. Til gengæld hænger det tydeligt sammen med forældrenes konfliktniveau, således at børn, hvis forældre har et lavt konfliktniveau, trives bedre end børn, hvis forældre har et højt konfliktniveau.

I forhold til forældrenes egen trivsel har 25 pct. en lav livstilfredshed, mens 34 pct. i ret høj grad eller meget høj grad plages af et eller flere symptomer på psykisk mistrivsel. Derudover ser forældrenes sygefravær i måneden op til kontakten med Statsforvaltningen ud til at være højere end i den øvrige befolkning.

AFSLUTTER EFTER DEN INDLEDENDE SAMTALE

Forældre, der afslutter deres forløb i Statsforvaltningen efter den indledende samtale i forsøgsprojektet "Forældre sammen – hver for sig", er en blandet gruppe. Størstedelen har et relativt lavt konfliktniveau, er i højere grad afklarede om bruddet og har relativt få problemer med jalousi og nye partnere. De er i mindre grad bekymrede for deres børn, og de har tilsyneladende ikke så tunge sager, idet samværsager fylder relativt meget i forhold til bopælssager og blandede sager.

Der er dog også en femtedel i denne gruppe, der slet ikke har kontakt med hinanden, og ligeledes en femtedel, hvor samværsforælderen ikke har set sit barn den sidste måned. Samme andel af gruppen har haft mindre end 1 års samliv før bruddet, de har i mindre grad været gift og har færre fælles børn. Og når de henvender sig til Statsforvaltningen, er der typisk gået en del længere tid, siden bruddet fandt sted, end vi ser i de øvrige tre deltagergrupper.

Vi ser altså en tvedelt gruppe, hvor en del formodentlig vælger at stoppe forløbet, fordi de ikke oplever store samarbejdsproblemer, og hvor en anden del måske vælger at stoppe forløbet, fordi de aldrig har haft et fælles samliv og har svært ved at se en fremtid som samarbejdende forældre for sig.

KURSUSFORLØB

Forældre, der visiteres til kursus, har, sammenlignet med forældre, der slutter forløbet efter den indledende samtale, og forældre, der visiteres til det individuelle forløb, typisk et lidt længere samliv bag sig. De henvender sig til Statsforvaltningen relativt kort tid efter bruddet og kommer i lidt højere grad end forældre i de individuelle forløb med sager, der omhandler både forældremyndighed og samvær fremfor barnets bopæl.

Deres konfliktniveau adskiller sig ikke væsentligt fra forældre, der deltager i de individuelle forløb, men der er bedre kontakt mellem forældrene, relativt få samværsforældre, der ikke ser deres børn og relativt kort transporttid mellem forældrenes hjem. Økonomi fylder relativt meget i disse forældres konflikter, mens der er relativt få, der oplever sociale problemer som fx misbrug, psykisk sygdom, vold eller psykisk vold.

Selvom børn af disse forældre ikke skiller sig ud ved flere adfærdsproblemer belyst ved SDQ-instrumentet, spores der en større bekymring for børnene hos disse forældre.

Samlet tegner der sig et billede af en gruppe, der har konflikter og også inkluderer forældre med tunge problemstillinger. Generelt forekommer gruppens problemer sammenlignet med andre forældre med sager i Statsforvaltningen dog mildere. Det er en gruppe, hvor de praktiske barrierer for at samarbejde er mindre og som passer godt til kursuskonceptet, idet de i højere grad end de øvrige grupper har en fælles historie og en længerevarende relation at bygge deres fremtidige samarbejde på, og som opsøger Statsforvaltningen kortere tid efter bruddet. Sammenlignet med de andre indsatsgrupper synes de at være lidt mere motiverede og have lidt større tiltro til, at en forbedring af samarbejdet er mulig. Derudover kan man forestille sig, at deres bekymring for deres børn virker motiverende for at deltage i kursusforløbet.

INDIVIDUELLE FORLØB

Forældre, der deltager i de individuelle forløb, er kendetegnet ved et lidt lavere uddannelsesniveau end de øvrige grupper, og der er lidt flere forældre, der har fået deres børn, før de er fyldt 26 år. Sammenlignet med kursusgruppen har forældre i de individuelle forløb lidt færre års samliv bag sig, og de venter typisk lidt længere, inden de opsøger Statsforvaltningen.

Når de kommer, er det oftere end de øvrige grupper med en bopælssag, der også indebærer uenighed om enten samvær eller forældremyndighed eller begge dele. Hvad angår konfliktniveau, interesse i at

etablere et samarbejde og villigheden/evnen til at overholde deres indbyrdes aftaler, ligner de kursusgruppen. De er dog mindre afklaret om bruddet, er ofte præget af jalousi og har oftere end kursusgruppen sociale problemer – især misbrug og psykisk sygdom, uden at dette dog har ført til mere kontakt med en kommunal sagsbehandler. Kontakten mellem forældrene er lidt ringere end i kursusgruppen, og der er flere påstande om nedsat forældreevne. Kontakten mellem børn og samværsforælder er dog nogenlunde den samme i begge grupper. Sammenlignet med kursusgruppen oplever forældrene lidt oftere, at bopæls- og samværsaftalen har negativ betydning for deres barns kontakt til søskende.

Samlet ser vi her en gruppe familier med lidt mere komplekse og tungere problemstillinger end kursusgruppen. De er oftere præget af krise og manglende afklaring, men har nogenlunde samme interesse og tiltro til, at de kan forbedre deres samarbejde.

OVERFØRES TIL ØVRIGE AFDELINGER AF STATSFORVALTNINGEN

Endelig har vi familier, der overføres til de øvrige afdelinger af Statsforvaltningen – enten umiddelbart efter den telefoniske visitation, eller når de har deltaget i en del af forløbet i ”Forældre sammen – hver for sig”. Denne gruppe skiller sig ud fra de øvrige grupper ved et noget højere konfliktniveau (55 pct. i højkonfliktgruppen), dårligere samarbejde og ringere tro på, at dette kan forbedres samt mindre kontakt mellem forældrene (knap 50 pct. har enten ingen kontakt eller kun kontakt via sms eller mail). Deres konflikter drejer sig oftere end blandt familierne i de øvrige indsatser om utilstrækkelig omsorg over for børnene, nedsat forældreevne og sociale problemer, herunder vold – en tredjedel har fx oplevet psykisk vold i forholdet. Dette afspejler sig i, at denne gruppe langt oftere end de øvrige grupper er i kontakt med en kommunal sagsbehandler (33 pct.). I alt er der tale om et højt konfliktniveau og/eller et socialt problem i 68 pct. af disse sager.

Mange af disse forældre oplever, at deres børn i høj grad påvirkes negativt af deres konflikter, halvdelen oplever ikke, at barnets behov tilgodeses, og de oplever i højere grad end de øvrige grupper, at samværs- og bopælsordningen går ud over børnenes kontakt til deres søskende. En højere andel af disse børn (20 pct.) har fået hjælp (fx psykolog eller støttepædagog) i skolen eller i daginstitutionen. Børnene skiller sig dog ikke ud ved flere adfærdsproblemer, ligesom forældrene ikke angiver at trives væsentligt dårligere end de øvrige forældre. På trods af store forskelle mellem grupperne er fordelingen af samværs-, bopæls- og forældremyndighedssager nogenlunde den samme som i kursusgruppen.

Samlet set har vi altså her at gøre med de tungeste sager, hvor børnenes trivsel i højere grad synes truet, og hvor forældrene ofte har så højt et konfliktniveau og så mange alvorlige problemstillinger, at et fremtidigt samarbejde forekommer vanskeligt at etablere.

BORGERNES TILFREDSHED MED STATSFORVALTNINGENS TILBUD

I dette kapitel analyserer vi borgernes vurdering af Statsforvaltningens tilbud. Vi ser både på borgernes evaluering af møder eller kurser, de har deltaget i, men også, hvorvidt disse kurser/møder har hjulpet borgerne til styrke samarbejdet med den anden forælder og hjulpet dem til at støtte deres børn. Kapitlet bidrager endvidere med viden om, hvorfor nogle borgere har fravalgt kurset.

BESKRIVELSE AF DATA/RESPONDENTER

Analyserne i dette kapitel bygger på data fra undersøgelsens anden spørgeskemarunde, der er indhentet frem til 15. november 2016. Der er i alt 348 besvarelser, hvoraf 77 pct. af besvarelser er fra borgerne i en af indsatsafdelingerne, mens de sidste 23 pct. er fra borgere i en af de to kontrolafdelinger. I indsatsafdelingerne er der nok besvarelser til, at vi kan adskille de, der har deltaget i et kursusforløb fra resten af indsatsgruppen. Derimod er der for få i de øvrige grupper (fx individuelle forløb) til, at vi kan give en særskilt vurdering af deres tilfredshed. Grundet datas foreløbige karakter kan der vise sig et andet billede af tilfredsheden, når vi måler på det samlede datasæt i 2018.

TILFREDSHED MED STATSFORVALTNINGENS TILBUD

RELEVANS OG BRUGBARHED AF KURSUS OG MØDER

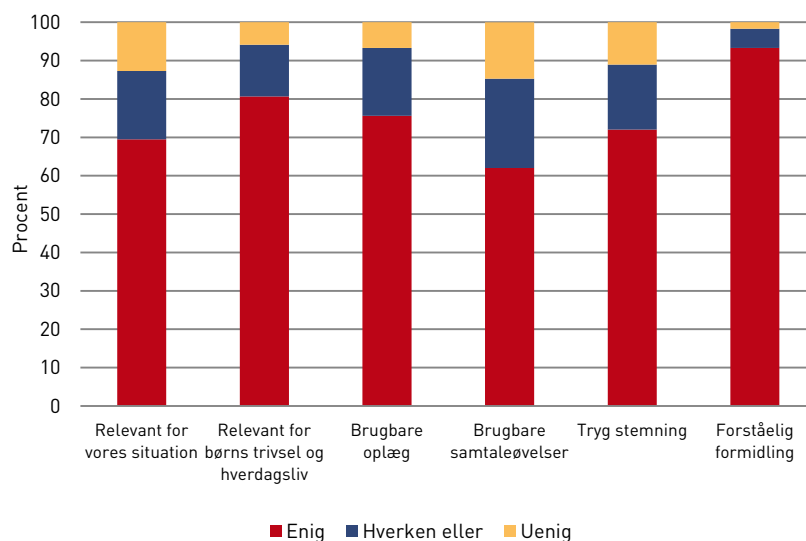
Forældrene er som figur 6.1 og figur 6.2 viser generelt meget tilfreds med Statsforvaltningens tilbud – både i indsatsgruppen og i kontrolgruppen.

Langt størstedelen, 70 pct. af kursusgruppen og 91 pct. af kontrolgruppen, mener således, at henholdsvis kurset og de møder, de har deltaget i, har været relevant for den situation, de står i, mens 80 pct. i begge grupper er enige i, at kurser eller møder har været relevant for deres børns situation. Derudover viser figur 6.1 og figur 6.2, at flertallet i begge grupper oplever en tryk stemning på henholdsvis kursus og møder, men at kursusgruppen oplever en højere grad af tryk (72 pct.) end kontrolgruppen (57 pct.).

I kursusgruppen er der generelt tilfredshed med oplæg og samtaleøvelser, som henholdsvis 76 og 62 pct. finder brugbare, og formidlingen opleves af hele 93 pct. af kursusgruppen som forståelig. I kontrolgruppen oplever 64 pct., at sagsbehandleren har en god forståelse af deres sag.

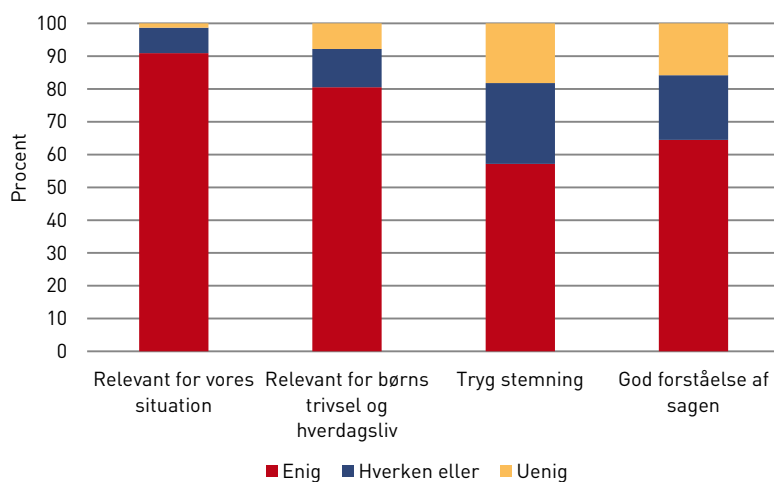
Kursusgruppen oplever i mindre omfang end kontrolgruppen, at indsatsen er relevant for deres situation, hvilket sandsynligvis handler om, at de har forventet en mere direkte behandling af deres sag og i første omgang er blevet tilbudt det mere generaliserede kursusforløb, der ikke direkte handler om at løse den konflikt, de har opsøgt Statsforvaltningen med. Yderligere analyser af, om forældrene oplever, at de presses til at deltage i Statsforvaltningens tilbud, viser, at kursusgruppen i højere grad end de øvrige forældre føler sig presset til at deltage (32 mod 20 pct.). Disse resultater bekræfter medarbejdernes billede af de indledende samtaler, refereret i kapitel 4, hvor de nævner, at de føler, at de til tider presser forældrene til at deltage i kurset, selvom de som udgangspunkt ikke har lyst til at deltage.

FIGUR 6.1
Kursusdeltageres oplevelse af kurset. Procent.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Anden runde.

FIGUR 6.2
Kontrolgruppens oplevelse af møder i Statsforvaltningen. Procent.

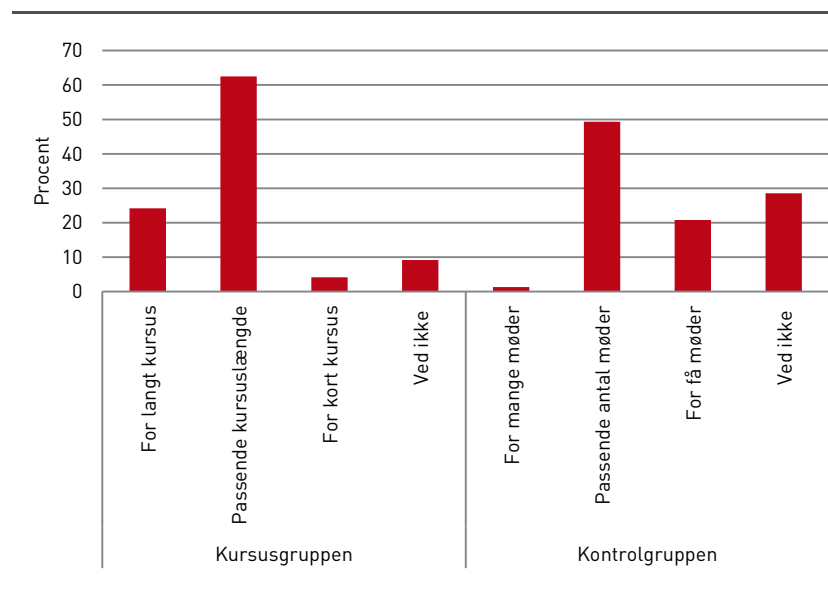
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Anden runde.

Når forældrene i figur 6.3 bliver bedt om at vurdere kursets længde og antallet af møder i Statsforvaltningen, oplever 62 pct. af kursusdeltagerne, at længden af kurset er passende, mens 49 pct. af kontrolgruppen oplever, at antallet af møder er passende. I kursusgruppen er der en fjerdedel, der

oplever, at kurset er for langt, og 4 pct., der oplever, at det er passende. I kontrolgruppen er der omvendt kun 1 pct., der oplever, at der er for mange møder, mod 21 pct., der oplever for få.

FIGUR 6.3

Oplevelse af kursustæthed og antal møder. Procent.

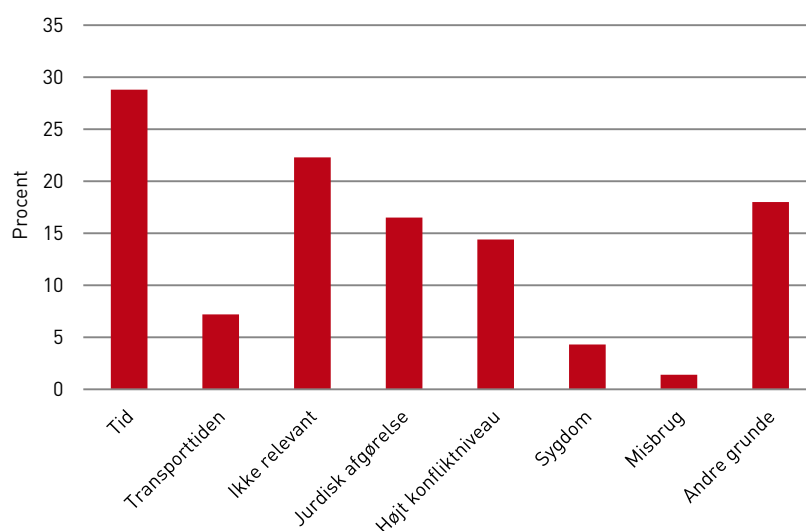
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Anden runde.

ÅRSAGER TIL FRAVALG AF KURSUS

At kursets længde af nogen opleves som en barriere, viser sig også, når vi i figur 6.4 spørger forældre, der har fravalgt kurset, om deres begrundelser herfor. Her svarer 29 pct. af de, der har fravalgt kurset, at de ikke har deltaget i kurset, fordi de selv eller den anden forælder ikke kunne afse tid til at deltage. Den næstvigtigste begrundelse til fravalg af kurset er, at det ikke opleves relevant for dem selv eller den anden forælder. Den tredjevigtigste begrundelse er, at de selv eller den anden forælder ønsker en juridisk afgørelse af deres uenighed (17 pct.), mens den fjerdevigtigste årsag til fravalg af kurset er et højt konfliktniveau (14 pct.).

FIGUR 6.4

Forældrenes begrundelser for fravalg af kursusedtagelse. Procent.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Anden runde.

UDBYTTE AF STATSFORVALTNINGENS TILBUD

Endelig viser vi her en foreløbig opgørelse over forældrenes oplevelse af deres udbytte af indsatsen i Statsforvaltningen, hvor forældre i indsatsafdelingerne og kontrolafdelingerne har fået de samme spørgsmål om deres udbytte af deltagelsen. Her bemærker vi især, at forældre, der har deltaget i kurset, i højere grad end den øvrige indsatsgruppe og i højere grad end kontrolgruppen oplever, at forløbet har givet dem en større forståelse for deres børns reaktioner og behov, og at de er blevet bedre til at støtte deres børn i brudprocessen.

TABEL 6.1

Andel, der er enige i forskellige udsagn om forløbet i Statsforvaltningen. Procent.

	Kursus- gruppe	Øvrig indsats- gruppe	Kontrol- gruppe
Forløbet har medvirket til forbedret samarbejde	46	22	36
Bedre til at mestre bruddet	46	27	37
Større forståelse for børns reaktioner og behov	75	37	39
Bedre rustet til at støtte børn	76	37	41
Forhåbning om forbedret forældresamarbejde	56	32	39

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt forældre med sag i Statsforvaltningen i 2016. Anden runde.

Derudover ser vi en lidt svagere tendens til, at kursusgruppen oplever, at forløbet i Statsforvaltningen har medvirket til et bedre samarbejde, at de er blevet bedre til at mestre bruddet, og at forløbet har givet dem en forhåbning om et bedre samarbejde.

Ud over de her viste resultater viser de foreløbige analyser af anden spørgeskemarunde, at størstedelen af forældrene (64-70 pct.) vil anbefale andre i samme situation som dem selv at opsøge Statsforvaltningen. Det på trods af at omtrent halvdelen svarer, at de ikke har fået løst det problem, de oprindeligt opsøgte Statsforvaltningen med.

OPSAMLING

De foreløbige analyser af anden spørgeskemarunde i kapitel 6 viser, at forældrene er meget tilfredse med den indsats, de får i Statsforvaltningen, og at kursusedtagerne i noget højere grad end resten af indsatsgruppen og kontrolgruppen oplever, at deltagelsen har styrket deres fokus på deres børns behov og reaktioner. Derudover er der også en lidt højere andel af kursusedtagerne, der mener, at forløbet i Statsforvaltningen har medvirket til et bedre samarbejde, og at de er blevet bedre til at mestre bruddet med den anden forælder.

Analyserne viser dog også, at kursusedtagerne i lidt højere grad har følt sig presset til at deltage i Statsforvaltningens tilbud og ikke i helt så høj grad oplever, at indsatsen har været relevant for lige netop den situation, de stod i, da de henvendte sig. Derudover viser analyserne, at en del forældre i både indsats- og kontrolgruppe ikke mener, at de har fået løst det problem, der var årsag til, at de henvendte sig til Statsforvaltningen.

LITTERATUR

- Center for Familieudvikling (2015): *Forældre sammen – hver for sig*. København.
- Center for Familieudvikling (2016): *Forældre sammen – hver for sig. Tillægs-
skriv til de individuelle samtaleforløb*. København.
- Fixen, D.L., S.F. Naoom, K.A. Blase & R.M. Friedman (2005). *Implementation Research: A Synthesis of the Literature*. Tampa, FL: University of Southern Florida, Louis de la Parte Florida Mental Health Institute, The National Implementation Research Network (FMHI Publication #231).
- Mazmanian, D.A. & P. Sabatier (1981): *Effective Policy Implementation*. Lexington, Mass.: Lexington Books.
- Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold (2014): *Satspuljeaftale for 2015-2018*. København: Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale forhold.
- Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale forhold (2015): *Kommisorium for Styregruppen*. København: Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale forhold.
- Nielsen, V.L. (2014): "Implementering". I: J.B. Hansen, P.M. Christiansen, T. Pallesen & S. Serritzlew (red.), *Offentlig forvaltning – et politologisk perspektiv*. København: Hans Reizels Forlag.
- Ottosen, M.H., D. Andersen, K.M. Dahl, A.T. Hansen, M. Lausten & S.V. Østergaard (2014): *Børn og Unge i Danmark – Velfærd og Trivsel 2014*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Social- og Indenrigsministeriet (2015): *Beslutningsreferat fra Styregruppemøde, september 2015*. København: Social- og Indenrigsministeriet.

Statsforvaltningen (2015): *Notat om førstegangsbemændelser*. Odense: Statsforvaltningen.

Winter, S. & V.L. Nielsen (2010): *Implementering af politik*. 1. udgave, 2. oplag. Aarhus: Academica.